

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2016

Kristýna Linhartová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Vztah křesťanství a judaismu ve středověku

(5. – 15. století)

Kristýna Linhartová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

Vztah křesťanství a judaismu ve středověku

(5. – 15. století)

Kristýna Linhartová

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc., za její vedení při tvorbě práce, cenné rady, podnětné nápady a připomínky. Dále bych chtěla také poděkovat své rodině, přátelům a kolegům za podporu a čas, který mi umožnili věnovat diplomové práci.

Obsah

1	ÚVOD	3
2	VZNIK JUDAISMU	5
3	VZNIK KŘESŤANSTVÍ	9
	3.1 Misijní činnost	10
	3.2 Pavel z Tarzu	11
	3.2.1 První misijní cesta	12
	3.2.2 Druhá misijní cesta	13
	3.2.3 Třetí misijní cesta	13
	3.3 Šíření křesťanství	14
	3.4 Pronásledování křesťanů	15
4	STŘEDOVĚK - KŘESŤANSTVÍ, JUDAISMUS, ISLÁM	18
	4.1 Křesťanství	18
	4.2 Židovství	23
	4.2.1 Židé ve středověkém západním křesťanském světě.....	25
	4.2.2 Židé v Evropě	26
	4.2.2.1 České země	26
	4.2.2.2 Severní Francie.....	27
	4.2.2.3 Anglie	29
	4.2.2.4 Německo.....	30
	4.2.3 Židovská kultura	31
	4.2.4 Nucený křest.....	32

4.3 Islám	34
4.3.1 Historie Islámu.....	34
4.3.2 Pět pilířů Islámu.....	36
4.3.3 Islám ve středověkém západním křesťanském světě.....	37
5 KŘIŽÁCKÉ VÝPRAVY	39
5.1 První křížová výprava	40
5.1.1 Dobyť Jeruzaléma	46
5.2 Druhá křížová výprava	47
5.2.1 Důsledky druhé křížové výpravy	50
5.3 Třetí křížová výprava	51
5.4 Důsledky tří křížových výprav	54
6 ANTISEMITISMUS	55
6.1 Počátky antisemitismu	56
6.2 Antisemitismus ve středověké společnosti	56
6.2.1 III. lateránský koncil.....	57
6.2.2 IV. lateránský koncil	58
6.3 Ghetta	60
6.4 Lichvářství	61
6.5 Znesvěcování hostie	63
6.6 Rituální vraždy	65
6.7 Šíření nemocí a otrava studní	67

7 ZÁVĚR.....	70
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	72
9 INTERNETOVÉ ZDROJE	75
10 RESUMÉ.....	76
11 PŘÍLOHY	77
11.1 Seznam příloh	77
11.2 Přílohy	78

1 ÚVOD

Cílem mé diplomové práce je zachytit proměny vztahu mezi křesťanstvím a judaismem ve středověké společnosti. Abychom vztah mezi těmito dvěma monoteistickými náboženstvími pochopili, je nutné se ohlednout do minulosti, kdy judaismus i křesťanství zapouští své kořeny. Ve své diplomové práci se pokusím nastínit vznik těchto náboženství, abychom mohli lépe pochopit vztah mezi judaismem a křesťanstvím ve středověku.

V první kapitole popíši vznik judaismu a křesťanství v prvních stoletích našeho letopočtu. Tehdy se ze židovství pomalu začíná rozvíjet i druhé monoteistické náboženství, křesťanství. Budu se věnovat judaismu a jeho vzniku, jeho zákonům a myšlenkám. Zmíním se i o Desateru, které do dnešního dne ovlivňuje životy nejen židů, ale i křesťanů. Pokusím se o popsání vzniku křesťanství, o příchodu Ježíše Krista a též i o misijní činnosti, která rozšířila křesťanství po starém kontinentě. Zmíním se i o Pavlovi z Tarzu, jednom z nejvýznamnějších misionářů. V krátkosti se pokusím o prezentování jeho prvních misijních cest.

Další kapitola se bude věnovat vztahu monoteistických náboženství ve středověku, kdy judaismus a křesťanství existují vedle sebe, jak se navzájem ovlivňují a jakými útrapami si obě náboženství procházejí. Ovšem k těmto dvěma monoteistickým náboženstvím přibývá další náboženství, a tím je Islám, který expanduje na Iberský poloostrov. Pokusím se o zmapování jeho vlivu na Iberském poloostrově, kde vedle sebe existovala všechna tři monoteistická náboženství.

V posledních kapitolách představím první tři křížové výpravy a jejich dopad na jednotlivá monoteistická náboženství. Dále se budu věnovat antisemitismu ve středověké společnosti, který ovlivnil život židovského národa ve středověké společnosti.

Diplomová práce je založena na několika metodách. Při sepsání diplomové práce budu postupovat v určitých krocích. Jedná se především o sběr literatury a její prostudování, jež je potřeba utřídit do logických částí. Proto při psaní diplomové práce použiji metodu analýzy. S pomocí metody komparace porovnáám vývoj, obraz rozdílnosti či snad naopak podobnosti některých událostí. Po té přistoupím k metodě kompilace. Nasbíraná data utřídím, porovnáám a utvořím z nich logické části daného textu.

Tato práce vychází z několika primárních titulů, mezi které patří Bible – Starý a Nový zákon či kniha od rakouského profesora Kurta Schuberta Židovské náboženství v proměnách věků. Dále budu čerpat z knih autora Jacquese Le Goffa jako je například Kultura středověké Evropy. Primární literatura je doplněna sekundární literaturou, která se k tomuto tématu vztahuje. Jelikož se budu okrajově zajímat i o třetí monoteistické náboženství a tím je Islám, použiji jako sekundární literaturu Korán. V práci dále budu dále čerpat ze sekundární literatury, jako například Malé církevní dějiny od Augusta Frazena. Ke kapitolám o křížáckých výpravách použiji knihy od arabských kronikářů, Křížácké výpravy očima arabských kronikářů. V kapitole o antisemitismu využiji zdrojů od Geralda Messadie Obecné dějiny antisemitismu. K doplnění informací jsem využila i některé internetové odkazy. Diplomová práce je doplněna obrazovými přílohami.

2 VZNIK JUDAISMU

Název Židé, „pochází z hebrejského slova označující obyvatele starověké Judeje, části biblické země izraelské v řecko-římském období (druhé století př. n. l. až páté století n. l.)“¹

Historie židovského národa však podle biblické tradice začíná na území dnešního Izraele před více jak třemi tisíci lety a je úzce spjata se jmény Abrahám, Izák, Jákob, a Mojžíš. Judaismus patří mezi první monoteistická náboženství, to znamená, že věří pouze v jednoho Boha – Jahve. Základní a historické informace o tomto náboženství nalezneme ve Starém zákoně a Pěti knihách Mojžíšových.²

Dle Bible je za zakladatele židovství a židovského národa považován Abrahám, který se rozhodl věřit v jednoho boha a odejít do země přislíbené Bohem. „*Když pak slunce zapadlo a nastala tma tmoucí, hle objevila se dýmající pec a mezi těmi rozpůlenými kusy prošla ohnivá pochodeň. V ten den uzavřel Hospodin s Abrahamem smlouvu: „Tvému potomstvu dávám tuto zemi od řeky Egyptské až k řece veliké, řece Eufratu, zemi Kénijců, Kenazejců a Kadmónců, Chetejců, Pezijeců a Refajců, Emorejců, Kenaanců, Girgašejů a Jebúsejců.“* (Gen 15, 17 – 20)

Na základě vyvolení Abraháma došlo k uzavření smlouvy mezi Bohem a právě zmíněným Abrahamem a jeho potomky. Abrahám se tak stal vyvoleným a z „*jeho semene vzejde velký národ, který si Bůh sám vyvolil.*“³ K tomuto rozhodnutí došlo na základě obětování Abrahamova syna Izáka. Abrahám se svým synem vystupuje na vrchol kopce, kde chce Izáka obětovat Bohu. Ten však tento skutek nedopustí, zasáhne a místo Izáka je obětován beran.⁴

¹ FISHBANE, Michael A. *Judaismus, zjevení a tradice*, s. 22.

² PAVLINCOVÁ, H. a kol. *Judaismus, Křesťanství, Islám*, s. 12 – 13.

³ BRENNER, M. *Malé dějiny židů*, s. 14.

⁴ POTOK, Ch. *Putování, Dějiny židů*, s. 47.

Mezi další významné praotce, kteří jsou spojeni se vznikem Judaismu, patří Jákob, druhorozený syn Izáka. Jákob, nemá zrovna jednoduchý život. Jeho rodina je pronásledována Lábanovými syny, a proto prchá ze své země. Po dvaceti letech se vrací do Kenaanu jako nový Jákob.⁵ Nový Jákob přijímá i nové jméno Izrael. „Proměnu jeho osobnosti vykresluje Bible v dodnes ohromujícím, přízračném popisu jeho nočního zápasu s nadpozemskou bytostí. Jákob vychází z tohoto strašlivého boje s novým jménem: Izrael.“⁶

Izrael ale dále pokračuje ve svém putování a přes několik úskalí se usidluje v Bét-elu. Zde se mu zjevuje Bůh a praví mu: *„Já jsem Bůh všemohoucí. Plod' a množ se; vzejde z tebe národ a společenství pronárodů, i králové vzejdou z tvých beder. Zemi, kterou jsem dal Abrahamovi a Izákovi, tu dám tobě; tvému potomstvu dám tuto zemi.“* (GE 35, 11-12)

Izrael k dějinám židovského národa přispěl i svými potomky. Je považován za otce dvanácti synů, kteří jsou předkové dvanácti izraelských kmenů. Zmíněné izraelské kmeny se usadily na území Egypta. Ovšem po nějaké době jsou tyto národy chápány jako nepřátelé a začínají žít v zajetí.⁷

Další významnou postavou, která je spjatá se židovským národem, je Mojžíš. Ten vyvedl židovský národ právě z egyptského zajetí *„Doba pobytu, kterou Izraelci v Egyptě strávili, byla čtyři sta třicet let. Když uplynulo čtyři sta třicet let, přesně na den vyšly všechny Hospodinovy zástupy z egyptské země. Byla to noc jejich bdění pro Hospodina, když je vyváděl z egyptské země. Tato noc je všem synům Izraele po všechny pokolení nocí bdění pro Hospodina.“* (Ex 12, 40 – 42)

Mojžíš je dál pevně spjat s významnou událostí, která ovlivnila nejen židovství, ale i křesťanství. Po měsících putování vystoupil Mojžíš

⁵ POTOK, Ch. *Putování, Dějiny židů*, s. 50 -51.

⁶ Tamtéž, s. 51.

⁷ PAVLINCOVÁ, H, a kol. *Judaismus, křesťanství, Islám*, s. 13.

na horu Sinaj a tam uzavřel s Hospodinem smlouvu a převzal od něj desatero božích přikázání:

- I. *Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví. Nebudeš mít jiného boha mimo mne.*
- II. *Nezobrazíš si Boha zpodoběním ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh žárlivě milující. Stihám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení, těch, kteří mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům těch, kteří mě milují a má přikázání zachovávají.*
- III. *Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha. Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo by jeho jména zneužíval.*
- IV. *Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočínutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty, ani tvůj syn a tvá dcera, ani tvůj otrok a tvá otrokyně, ani tvé dobytče, ani tvůj host, který žije v tvých branách. V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý.*
- V. *Cti otce svého i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.*
- VI. *Nezabiješ.*
- VII. *Nesesmilníš.*
- VIII. *Nepokradeš.*
- IX. *Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví.*

- X. *Nebudeš dychtit po domě bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku, ani po jeho otrokyni, ani po jeho býku, ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu. (Ex 20, 1 – 17)*

Mojžíš na hoře Sinaj nepřijal jen výše uvedené Desatero, které se stalo etickým a morálním základem židovského národa. Ale také další úmluvy – kniha smluv. Kde jsou stanoveny různé informace, například ustanovení oltáře, ustanovení o otrocích, právo odvety a odškodnění, požadavek spravedlnosti a výroční slavnosti. (Ex 20 -23.)

Pro židovský národ je velmi důležité dodržovat Desatero a zákony Tóry, protože věří, že ten kdo tato pravidla dodržuje a akceptuje, bude požehán jediným Bohem, Jahvem.

Historii židovského národa nalezneme v Bibli ve Starém zákoně, který je psán hebrejsky. Obsahuje nejen epické zpěvy, báje o stvoření světa (ty nalezneme v knize Genesis), ale také Tóru (Pět knih Mojžíšových), kde nalezneme 613 příkazů a zákazů.⁸

Judaismus vzniká v době, kdy existují pouze národy, které uznávají mnohobožství, proto přináší něco nového, něco nepoznaného. Nejen, že první krůčky judaismu jsou těžké a strastiplné, ale jsou též i silné, a proto ustály i takové kroky jako třeba otroctví. První monoteistické náboženství ovlivňuje nejen tehdejší svět, ale ovlivní i budoucnost. Především když se z Judaismu začíná oddělovat Křesťanství.

⁸ SCHUBERT, K. *Židovské náboženství v proměnách věků*, s. 109.

3 VZNIK KŘESŤANSTVÍ

Křesťanství je úzce spojeno s životem a působením Ježíše Nazaretského, který později získal titul Kristus. O jeho životě se můžeme dozvědět z Bible z Nového zákona, přesněji ze čtyř evangelií.⁹

Ježíš Nazaretský se narodil v oblasti Palestiny, která se nazývala Galilea, někdy mezi léty 7–4 př. n. l. „Minimální množství údajů o jinošském věku umožňuje soudit, že se vyučil řemeslu, a zřejmě si osvojoval vykladačské schopnosti Zákona. Ježíš přijal křest od Jana Křtitele“¹⁰ „*Já vás křtím vodou k pokání; ale ten, který přichází za mnou, je silnější než já – nejsem hoden ani toho, abych mu zouval obuv; on vás bude křtít Duchem svatým a ohněm.*“ (Mt 3, 11). Ježíš Nazaretský se tak stal prorokem a chodil mezi prostý lid a zvěstoval myšlenku o božím království.

Nejvýznamnější událostí, která přispěla k vzniku křesťanství, je velikonoční událost, tedy ukřižování a vzkříšení Ježíše. Ježíš přichází na oslavy Velikonoc do Jeruzaléma, tam je zrazen svým učedníkem, Jidášem. „*Když Jidáš přišel, hned k Ježíšovi přistoupil a řekl: „Mistře“ a políbil ho. Oni pak na něho vztáhli ruce a zmocnili se ho.*“ (Mk 14, 45.46) Následoval soud, kde mu byl sdělen rozsudek ukřižováním. Jak píše profesor Funda ve své knize *Ježíš a Mýtus o Kristu*, všichni evangelisté se shodují, že Ježíš byl shledán vinným, neboť se dopustil nejvyššího stupně rouhání, přisvojil si být reprezentantem boží věci¹¹.

Ježíš byl ukřižovaný a pohřbený, ale jak se píše v evangeliích, přišla zvěst o vzkříšení. „*Když uplynula sobota, Marie z Magdaly, Marie, matka Jakubova, a Salome nakoupily vonné masti, aby ho šly pomazat. Brzy ráno prvního dne po sobotě, sotva vyšlo slunce, šly k hrobu. Říkaly si mezi sebou: „Kdo nám odvalí kámen od vchodu do hrobu? Ale když vzhledly, viděly, že kámen je odvalen; a byl velmi veliký. Vstoupily do*

⁹ PAVLINCOVÁ, H. a kol. *Judaismus, křesťanství, Islám*, s. 124.

¹⁰ Tamtéž, s. 125.

¹¹ FUNDA, O. *Ježíš a mýtus o Kristu*, s. 142.

hrobu a uviděly mládence, který seděl po pravé straně a měl na sobě bílé roucho; i zděsily se. Řekl jim, „Neděste se! Hledáte Ježíše, toho Nazaretského, který byl ukřižován. Byl vzkříšen, není zde. Hle, místo, kam ho položili.“ (Mk16, 1 – 6)

Křesťanství je založeno na životě Ježíš Krista a především na jeho zatčení a poté vzkříšení. Křesťanství se objevuje po judaismu jako nové náboženství, i když se z judaismu odtrhlo. Lidé proto věřili a nechávali se křtít. Bůh v tomto náboženství vystupuje jako trojjediný. Otec, Syn a Duch svatý. Křesťanství se do podvědomí lidí dostává díky misijní činnosti Ježíšových učedníků.¹²

3.1 Misijní činnost

Křesťanství patří mezi monoteistická náboženství. Jeho šíření je založeno na misijní činnosti. *„Původ slovíčka misie pochází z latinského slova mitto – posílám. Jedná se o vyslání za účelem šíření a upevnění víry. Rozlišuje se na vnitřní misii, to je úsilí o prohloubení víry, a vnější misii, to je evangelizace mimokřesťanských národů a kultur.“¹³ Člověk, který provozuje misijní činnost, se nazývá misionář.*

Určité formy misijní činnosti lze pozorovat již v době předkřesťanské, kdy se objevují hlasatelé nových náboženských představ o mesiáši – proroci. Např. v římské provincii Judea se objevuje prorok jménem Theudas, který tvrdí, že je učitel seslaný samotným Bohem. *„Mnozí židé opustili své domovy a povolání a následovali jej ve víře, že je Mesiáš, jejich dlouho očekávaný, zázraky činící vůdce.“¹⁴ Bohužel tito, obvykle nežádoucí, hlasatelé nových pravd byli obvykle odstraněni, a stejně tak i Theudas byl Římany popraven a jeho žáci byli rozptýleni.*

¹² PAVLINCOVÁ, H. a kol. *Judaismus, křesťanství, Islám*, s. 123 -125.

¹³ Tamtéž, s. 237.

¹⁴ TOMKINS, S. *Stručné dějiny křesťanství*, s. 12

Mezi nejznámější proroky pak patří již výše zmíněný Ježíš Nazaretský, nejen díky svému učení, ale především zmrtvýchvstání. Právě s jeho vystoupeními jsou spojovány počátky křesťanských misí. Už v Matoušově evangeliu se píše o tom, že Ježíš promlouval ke svým dvanácti vyvoleným *„Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všecko, co jsem vám přikázal.“* (Mt, 28, 19 – 20)

Skutky apoštolů nám popisují první křesťanské misie, které byly soustředěny převážně na židovské obce. Jelikož většina lidí byla židovského původu, *„kteří vzdávali úctu Bohu v jeruzalémském chrámu a v místních synagogách, stejně jako ve svých domovech, žili podle Mojžíšova zákona, oddávali se tradičním modlitbám a přinášeli předepsané oběti.“*¹⁵ Díky apoštolům, kteří následovali Krista, se v Jeruzalémě rozšířila víra, že Ježíš je Mesiáš. Vedl je Petr, následován bratry Jakubem a Janem. Komunita získávala na oblibě a rozšiřovala se. Co bylo příčinou tohoto rozkvětu? *„Bylo to jejich vášnivě přesvědčení a odvaha, kterou projevovali, když čelili bití a věznění, jimiž je stíhaly židovské úřady.“*¹⁶ Druhým důvodem bylo jejich vysvětlování přitažlivého učení: *„Všech se zmocnila bázeň, neboť skrze apoštoly se stalo mnoho zázraků a znamení. Všichni, kteří uvěřili, byli pospolu a měli všechno společné.“* (Sk 2, 43-44)

3.2 Pavel z Tarzu

Pavel z Tarzu, apoštol národů, se narodil v Tarzu v Kilíkii kolem roku 10 v kmeni Benjamína. (Sk 21, 39). Při obřízce dostal jméno Šavel. Jeho výchova byla řízena dle Mojžíšova zákona. Mluvil aramejsky a řecky. Vzdělání získal v Jeruzalémě, kde byl jeho učitelem Gamaliel, který ho uvedl do rabínského myšlení a ortodoxní židovské zbožnosti. *Byl vyučen jako tkadlec stanů.* (Sk 22, 3).

¹⁵TOMKINS, S. *Stručné dějiny křesťanství*, s. 13.

¹⁶Tamtéž, s. 13.

Jak bylo zmíněno výše, Saul byl přítomen ukamenování Štěpána a pronásledoval křesťany, proto si vyžádal od velekněze doporučující list pro synagogy v Damašku. Zde chtěl nalézt křesťany a v poutech je přivést do Jeruzaléma. Na cestě do Damašku se ovšem stalo něco, co obrátilo jeho pronásledování. *„Na cestě, když byl blízko Damašku, zazářilo kolem něho náhle světlo z nebe. Padl na zem a uslyšel hlas: „Saule, Saule, proč mne pronásleduješ?“ Saul řekl: „Kdo jsi, Pane?“ On odpověděl: „Já jsem Ježíš, kterého ty pronásleduješ. Vstaň, jdi do města a tam se dovíš, co máš dělat.“* (Sk 9, 3 – 6). Saul uposlechl, co mu Ježíš pravil, a byl v doprovodu svých mužů doveden do Damašku. Zde ho vyhledal Ananiáš, který Saula uzdravil, protože Saul po setkání s Bohem oslepl. Saul v Damašku přijal křest, stal se horlivým misionářem a začal kázat evangelia. Díky tomuto zvratu a ukončení pronásledování křesťanů se vše ustálilo. Judská, Galilejská a Samařská církev se začala rozvíjet. (Sk 9, 8 – 19)

Po svém obrácení žil tři roky v Arábii, kde se připravoval na své misionářské cesty. Po třech letech se vrací do Damašku, kde hlásá Krista. Poté dostává pozvání od Barnabáše a přichází do Antiochie, kde začíná jeho nejslavnější a nejdůležitější působení v oblasti misionářských cest. Spolu s Barnabášem byli vybráni Duchem svatým pro misijní činnost mezi pohany.¹⁷

3.2.1 První misijní cesta

Nejdříve odešli do Seleukie a odtud dopluli na Kypr. Putovali po celém ostrově, kde kázali slovo boží. Dále následovala misijní činnost do Perge v Pamfylii. Saul a Barnabáš se plavili takřka po celé Malé Asii. (Sk 13, 4 - 7). Pavel na svých misijních cestách založil spoustu křesťanských obcí, se kterými si potom dopisoval. Největšího úspěchu získali v Lystře, kde je místní obyvatelé pojmenovali po řeckých bozích. Barnabáše nazývali Diem a Pavla Hermem. Zde se ale také setkali

¹⁷ FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 25.

s nepříjemností ze strany židů, kteří se snažili Pavla ukamenovat. To se jim ovšem nepovedlo a Pavel odešel do města Derbe. Při zpáteční cestě do Syrské Antiochie navštívili Lystru, Ikonium a Pisidskou Antiochii. Na všech těchto místech kázali evangelia a snažili se o získání nových učedníků. (Sk 14, 1 – 28).

3.2.2 Druhá misijní cesta

Na svojí druhou misijní cestu si Pavel vybral jako společníka Silase a prošli spolu Sýrii a Kilikii. Na své druhé cestě navštívil křesťanské obce, které založil při první misijní cestě, převážně v Sýrii a Kilikii. Dále procházejí Frygií a galatskou krajinou. Došli až k moři Troady. Následně se vydávají do Makedonie, protože se Pavlu ve snu zjevil makedonský obyvatel a prosil o záchranu. Na cestě po Makedonii Pavel zakládá další křesťanské obce, například ve Filipech. (Sk 16, 1 – 12). Jeho druhá misijní cesta ho dovedla až do Athén a do Korintu. V Korintu nějaký čas zůstal a kázal, že Ježíš je zaslíbený Mesiáš. (Sk 18, 1)

3.2.3 Třetí misijní cesta

Na svojí třetí misijní cestu se Pavel vydává z Korintu přes Sýrii a dostává se do Efezu, kde se setkává v místní synagoze s židy, kteří ho prosí, aby s nimi zůstal. Pavel tak neučiní a odchází přes Cesareje do Jeruzaléma a dále pokračuje do Syrské Antiochie. Zde pobyl nějaký čas a znovu se vydává na cestu posilovat učedníky ve Frygii. (Sk 18, 21 – 23). Velkého úspěchu dosáhl též v Efezu, kde se jméno Pána Ježíše těšilo velké úctě. Pavel se poté vydává přes Makedonii a Achaju do Jeruzaléma. (Sk 21, 3 – 4)

Pavel patřil mezi nejvýznamnější apoštoly, kteří uskutečňovali misijní cesty mezi pohany. Jeho podmínkou pro šíření křesťanství bylo kázat evangelium tam, kde není známo Kristovo jméno. „*Strategicky*

*postupuje tak, že zakládá křesťanské obce v městských centrech, odkud se evangelium může šířit dál.*¹⁸

Pavel založil mnoho křesťanských obcí, které se řídily určitými pravidly. Mezi nejdůležitější pravidla patří, že Kristus je hlava církve a tělo Kristovo je církev. Druhé pravidlo znělo, že každá obec musí mít svého staršího, proto ustanovil ve sborech presbytery. Tyto osoby dohlížely na pořádek a duchovní rozvoj. Později se jim říkalo biskupové. Všechny Pavlovy obce pořádaly sbírky na jeruzalémský sbor. Pavel položil základy církevního zřízení. Díky jeho činnosti přestalo křesťanství působit jako sekta a odtrhlo se od Judaismu.¹⁹

„Pavel byl prvním stoprocentním křesťanem: byl prvním, kdo plně pochopil Ježíšův teologický systém a kdo porozuměl jak velikostem změn, které ztělesňoval, tak i definitivnosti roztržky se zákonem judaismu.“²⁰

3.3 Šíření křesťanství

Díky horlivě zapáleným misionářům se křesťanství velmi rychle šířilo. Kromě výše zmíněného Pavla z Tarzu vykonávali misijní činnost také ostatní misionáři, ale o jejich činnosti a aktivitách máme jen velmi málo podrobností. Ovšem díky jejich misijní činnosti ve 2. století bylo křesťanství rozšířeno kolem Středoziemního moře a pronikalo dále do římského impéria. Křesťanství bylo šířeno apoštoly, ale také misionáři z povolání *„ale ani oni nebyli jedinými nositeli křesťanské misie. Všichni křesťané bez výjimky působili v okolním světě a hlásali evangelium Ježíše Krista. Mnozí z nich zakládali křesťanské obce.*“²¹

Existovalo několik významných míst, křesťanských obcí, odkud se křesťanství šířilo dále do okolních států. Na Východě se jednalo o Bithynii

¹⁸ VOUGA, F. *Dějiny raného křesťanství*, s. 96.

¹⁹ ŠOLTÉSZ, Š. *Dějiny křesťanské církve*, s. 24 – 25.

²⁰ JOHNSON, P. *Dějiny křesťanství*, s. 38.

²¹ FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 27.

v Malé Asii. Na západě Malé Asie se stala významným místem Sýrie, kde koncem 1. století byla v každém městě křesťanská obec a počet křesťanů rostl i na venkově. Ze Sýrie se křesťanství šířilo dále do Mezopotámie a centrem misijní činnosti se stala Edessai. Zde žil král Abgar a s celou svojí rodinou roku 200 přijal křesťanství.²²

V Evropě se významným centrem stal Řím. Velkou zásluhu na založení křesťanské obce měl papež Fabián ve 3. století. V západořímské říši se velmi rychle šířilo křesťanství a kolem roku 400 už mělo kolem 4 milionů stoupenců.²³

3.4 Pronásledování křesťanů

Pronásledování křesťanů nalezneme už na počátku rozšíření této víry. Po rozšíření křesťanské víry přichází nespravedlivé obvinění Štěpána, který patřil mezi nejhrolivější stoupence Ježíše Krista. Štěpán po pomluvách několika židů byl předvolán před radu a musel dokázat svojí nevinu. To se mu bohužel nepovedlo a byl hnán za město, kde ho lid ukamenoval. Mnozí pro něj truchlili, ale našel se jeden, který Štěpánovu mučednickou smrt schvaloval. Byl to mládenec, který se jmenoval Saul. A právě zde, v této chvíli začíná první pronásledování jeruzalémské církve. *„Všichni kromě apoštolů se rozprchli po Judsku a Samařsku.“* (Sk 8, 1). Jejich velkým pronásledovatelem byl právě Saul. *„Saul se však snažil církev zničit: pátral dům od domu, zatýkal muže i ženy a dával je do žaláře.“* (Sk 8, 3)

„Ti, kteří se z Jeruzaléma rozprchli, začali kázat evangelium všude, kam přišli. Filip odešel do města Samaří a zvěstoval tam Krista.“ (Sk 8, 4 - 5). Filip svým kázáním a skutky zaujal velké množství lidí, kteří se pak nechávali pokřtít. Velkou radost z tohoto úspěchu měli apoštolové v Jeruzalémě a vyslali za Filipem Petra a Jana. *„Oni tam přišli a modlili se za ně, aby také jim byl dán Duch svatý, neboť ještě na nikoho z nich*

²² FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 27 – 28.

²³ Tamtéž, s. 29.

nesestoupil; byli jen pokřtěni ve jménu Pána Ježíše. Petr a Jan tedy na ně vložili ruce a oni přijali Ducha svatého.“ (Sk 8, 15 – 17). Na své zpáteční cestě do Jeruzaléma pak apoštolové podávali svědectví a zvěštovali evangelium po samařských vesnicích.

Tím, že křesťanství dosáhlo velkého úspěchu v západní i východní části, dochází k velkému pronásledování tohoto monoteistického náboženství. Křesťanství se šířilo židovským světem a rostl počet křesťanů, kteří byli dříve pohany, a dostává se právě až do Říma.²⁴

Křesťané odmítali vzdát božskou poctu císaři, a tak se stali pronásledovanými. Pronásledování křesťanů se dá rozdělit do tří částí:

- 1) První pronásledování křesťanů začíná za panování císaře Nera. Křesťanství bylo bráno jako sekta židovského původu. V roce 64 propukl velký požár a císař Nero z tohoto požáru obvinil křesťany. Mezi oběťmi byli i apoštolové Petr a Pavel.
- 2) Druhé velké pronásledování bylo od roku 100 až do roku 250. Křesťanství se stává samo o osobě trestným činem a křesťané byli pronásledováni bez jakýchkoliv důkazů.
- 3) Třetí období se dá pokládat za nejkrvavější. Za vlády císaře Decia dochází k zatýkání křesťanů a mnozí z nich umírají mučednickou smrtí. Nejkrutější pronásledování křesťanů, hlavně presbyterů a biskupů bylo za vlády císaře Diokleciána. Křesťané byli zbaveni svých práv, bičování, zabíjení, upalování, topení. Bořily se chrámy, byly zakázány bohoslužby a především byla zničena svatá písma.²⁵

„Pronásledování navíc odhalilo na křesťanech něco nového. Postoj, s nímž šli na smrt, byl pro Římany nepochopitelný: statečnost, s níž se drželi svého Krista; připravenost snášet všechny druhy mučení, ačkoliv se od nich vyžadovalo přece tak málo – jen gesto oběti: jejich

²⁴FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 28 – 29.

*ochota odpustit, co jim kdo způsobil; jejich klid, ba radost, s níž přijímali svůj osud.*²⁶

Toto krvavé pronásledování trvalo celých jedenáct let a stalo se významným mezníkem mezi křesťanstvím a římskou říší. Bylo ukončeno v roce 313, kdy Konstantin Veliký vydal edikt Milánský, který dává svobodu křesťanským církvím, a křesťanství bylo tolerováno v západní i východní části římského impéria.²⁷

²⁵ Tamtéž, s. 45 – 50.

²⁶ FRÖHLICH, R. *Dva tisíce let dějin církve*, s. 55.

²⁷ FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, s. 50– 51.

4 STŘEDOVĚK - KŘESŤANSTVÍ, JUDAISMUS, ISLÁM

Cílem mé diplomové práce je zachytit vztahy křesťanství a judaismu ve středověké společnosti, tedy v rozmezí mezi lety 500–1500. Proto se v úvodu této kapitoly pokusím o shrnutí zásadních středověkých událostí, které by přispěly k lepšímu pochopení vztahu mezi křesťanstvím a judaismem.

Nejdříve bychom měli vymezit období středověku, což ovšem není vůbec jednoduché. Středověkem bývá převážně označováno období v rozmezí tisíce let, tedy od roku 500 do roku 1500. Dle Augusta Franzena humanisté toto období pokládali za barbarské a to díky úpadku jazyka. Za počátek středověku můžeme považovat i pád Římské říše, pád Říma a velké stěhování národů, tedy rok 476. Ovšem obtížné je určit i konec středověku. Někteří uvádí, že konec středověku se dá datovat k pádu Konstantinopole, tedy roku 1453. Nebo snad k objevení Ameriky, tedy roku 1492. Ovšem výše uvedený autor ve své knize uvádí jako zásadní událost rozštěpení víry. *„Za podstatný mezník lze spíše pokládat rozštěpení víry v 16. století, neboť definitivně roztrhlo církevní jednotu. Přesto však jím nebyl odstraněn společný křesťanský základ Západu; evropské národy zůstaly přes církevní rozdělení úzce spojeny svazky kultury, vědy, umění, techniky životních forem.“*²⁸

4.1 Křesťanství

Agustus Franzen dále rozděluje vývoj Západu ve středověku na tři části. Na antiku, křesťanství a germánství. Zásadní událostí je vstup germánských národů do církve.²⁹ Germánské národy postupují k Římské říši a jejich území zabírají Slovanské národy. Všechny národy, které se dostaly do Římské říše, byly pohanského původu. Věřily ve své vůdce

²⁸ FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 87 - 88.

²⁹ Tamtéž, s. 88.

a v přírodní síly, ale nevěděly nic o Bohu, který stvořil nebe a zemi. Dobyvatelé byli nuceni převzít mnoho zvyků od poražených národů. Pochopili, že kázeň a odpovědnost souvisí s vyšší vzdělaností, proto dobyvatelé povolávali na své území křesťanské misionáře.³⁰

První období je v rozmezí mezi roky 500–700. V těchto letech se střetávají germánské národy a církve jen zcela sporadicky a to na základě misijní činnosti. Jak se třeba uvádí u germánského vládce Chlodovika. *„O Vánocích roku 496 přijal v Remeši křest z rukou katolického biskupa Remigia. Chlodovikův krok byl prvořadý státnický čin a jedna z nejvýznamnějších událostí světových dějin. Bylo tím umožněno splynutí germánství s křesťansko-antickou kulturou a byl vytvořen předpoklad ke zrodu křesťanského Západu.“*³¹ Jednalo se o národ Franků a jejich krále Chlodovika. *„Nezávisle na Francích nebo ještě před jejich vítězstvími“*³² se obrátili na katolickou víru další Germáni: Burgundové kolem roku 515, Vizigóti 587, Švábové 550, Langobardi 653.³³

Druhé období se datuje mezi roky 700–1050. Zde se projevuje druhá vlna misijní činnosti. Církev je úzce spojena s běžným životem a snaží se začlenit do společnosti. Převzala dohled nad zemědělstvím, nad vlastnickými právy, což znamenalo, že kostel patřil vlastníkovu pozemku. Církev zasahovala i do stavovského rozdělení germánských národů. *„V germánském světě vládlo přesné stavovské rozdělení na knížata, šlechtu, lidi svobodné, polosvobodné a nevolníky (otroky): to přešlo do křesťanského středověku a našlo přístup i do církve; ostré rozdělení na stav vyššího a nižšího kléru podporovalo v církvi vládu*

³⁰ FRÖHLICH, R. *Dva tisíce let dějin církve*, s. 50.

³¹ LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 93.

³² Vítězné tažení proti vizigótskému králi Alarichovi II.

³³ FRÖHLICH, R. *Dva tisíce let dějin církve*, s. 64.

šlechty.³⁴ Druhé období je velmi úzce spjato s postavou Karla Velikého a teologa Alkulina.

Roku 800 byl nejmocnější franský panovník Karel Veliký korunován papežem na římského císaře. Považoval za svou povinnost šířit křesťanství i za hranice své mocné říše. Právě na tomto základě získal velké území, které sahalo až k hranicím Čech. Krutým násilím nutil germánské i slovanské kmeny, aby přijaly křesťanství.³⁵

V osmém století, kdy se Karel Veliký snaží o christianizaci franské říše, se na jeho dvoře objevuje vzdělanec a teolog Alkulín, který patří k nejvýznamnějším učencům této doby. Tento teolog se zabýval pokřesťanštěním, a to především Avarů. Neodsuzoval získávání území na základě christianizace, ale odsuzoval, jakým způsobem tato christianizace probíhá. Jak bylo výše zmíněno, Karel Veliký se snažil o prosazení křesťanství i do okolních národů. Pro získání co nejvíce věřících nechal pokřtít kohokoliv, kdo se uměl alespoň pokřičovat. Tento způsob se zdál Alkulínovi nevhodný a misionářům opakoval: „*Při christianizaci je nutné vyvarovat se jakéhokoli násilí. Ctností každého misionáře je trpělivost. Před udělením svátosti křtu je třeba každého adepta důkladně a všestranně připravit. Formální přijetí nepoučeného katechuma jeho duši nespasí!*“³⁶ Alkulín se svého úkolu, který spočíval v šíření křesťanství, zhostil velmi zodpovědně. V roce 796 proběhlo u Dunaje shromáždění franských biskupů, kteří měli na programu christianizace avarského a slovanského obyvatelstva. Franští misionáři svoji práci nezvládali dle svých představ, a proto požádali bavorské biskupy o pomoc. Misijní činnost mezi Avary a Slovy mohla začít.³⁷

³⁴ FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 89.

³⁵ ŠOLTÉSZ, Š. *Dějiny křesťanské církve*, s. 33 – 34.

³⁶ JAROŠOVA, J. *Svatí kacíři aneb Reportáž nejen z Velké Moravy*, st. 190.

³⁷ Tamtéž, s. 190.

Alkulin byl velice spokojen, jak misijní činnost probíhala, protože se misionáři drželi jeho zásad a pravidel. Prvním úkolem misionářů bylo naučit národy modlitby a to především *Otčenáš a Věřím v Boha*. Pokud modlitby odříkali nazpaměť, následoval křest a učivo desatera.³⁸

Touto aktivní misijní činností se dostává hlásání křesťanské víry i na Moravu. Bavorští misionáři překládali do slovanského jazyka modlitby a slova, která se používala při křtu. Překlady později našli i věrozvěstové ze Soluně a přeložili je do hlaholice.³⁹

Když končila vláda Karla Velikého, celá jižní a západní Evropa byla po krvavém podrobení křesťanská. Křesťanství se poté šířilo dále do Skandinávie. Největší podíl na šíření křesťanství na sever měl Ludvík Pobožný. Ten určil mnicha Ansgara, který se vydal na sever a šířil křesťanství. Vydal se do Dánska a Švédska. Roku 832 byl mnich Ansgar papežem Řehořem IV. jmenován legátem pro severské národy. Stal se také biskupem hamburským a brémským.⁴⁰

Do středověké společnosti křesťanství zcela proniklo. Z křesťanství se stává státní náboženství a Kristus je pro středověkého člověka Bohem, ke kterému se modlí a uctívá ho. Křesťanství tudíž prochází velkou změnou a dochází k velkému obratu. Křesťanství začíná samo pronásledovat.

Třetí období je mezi lety 1050–1300. Církev je v tomto období velmi silná a snaží se dostat k moci. Neustále jsou vedeny spory s císařstvím, což udržovalo celý svět v napětí. Církev ve středověku proniká do všech společenských vrstev a snaží se vládnout jak na straně duchovní, tak i světské. Na jedné straně se rozvíjely řehole. Již dříve vznikla benediktinská řehole, na kterou navazují další řády, tzv. žebravé

³⁸ Tamtéž, s. 191.

³⁹ JAROŠOVA, J. *Svatí kacíři aneb Reportáž nejen z Velké Moravy*, s. 191.

⁴⁰ FRÖHLICH, R. *Dva tisíce let dějin církve*, s. 68.

řády, například františkánský řád, dominikánský řád, řád karmelitánů či servitů.

Církev se též snažila uplatnit i v oblasti vzdělání, tedy vědy a kultury. Jak je známo, první školy vznikaly vedle klášterů nebo kostelů. Církev se nesoustředila jen na školy, díky jejímu vlivu začaly vznikat i univerzity. Církev se intenzivně snažila rozvíjet v oboru scholastiky. Mezi nejstarší založené univerzity můžeme počítat univerzitu v Paříži či v Boloni. Na těchto univerzitách se studovala především teologie a na tu pak navazovaly další obory. Zásadní pro vzdělání byl společný jazyk latina.⁴¹

Ovšem církev zasahovala i na politickém poli. Evropští rytíři se angažovali v boji o Svatou zemi, o místo kde působil jejich Bůh, tedy Ježíš Kristus.⁴²

Mezi roky 1300–1500 přichází čtvrté období, které není pro církev příliš úspěšné. Po velkém úspěchu ve třetím období přichází teď pád a dochází k rozpadu západního společenství národů. Nejen, že začínají vznikat nové státy, jako například Francie, ale do popředí společnosti se dostávají laikové a vymaňují se z vedení kléru. Do čela se dostává Ockhamistická filozofie a teologie, která svým skepticizmem otrásá uzavřeným světem tomistického realismu. O slovo se dále hlásí renesance a humanismus a rozbíjejí středověké vědomí jednoty. *„Rozdělením církve v 16. století pozbyl Západ duchovní pouto, které udržovalo národy pohromadě. Jednota zanikla v důsledku reformace.“*⁴³

4.2 Židovství

V následující kapitole bych se ráda pokusila o shrnutí postavení Židů ve středověké společnosti. Jak se můžeme dozvědět z knihy Roberta Chazana *„ve zdrcujícím obrázku Židů, odkázaném středověkému křesťanskému světu, najdeme odpor k Ježíšovi a popírání jeho mesiášské úlohy. Výsledkem obojího je podle zpráv evangelií*

⁴¹ FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 90.

⁴² Tamtéž, s. 90.

⁴³ Tamtéž, s. 91.

skutečnost, že Židé nesou zodpovědnost za ukřižování.“⁴⁴ Ovšem židé s tímto obviněním vůbec nesouhlasili a stali se tedy pro křesťanskou středověkou společnost zrádce. Církev si tento názor ovšem vytvořila již v období raného středověku a stála si za ním v následujících století.

Abychom lépe pochopili postavení Židů v západním křesťanském světě, musíme začít od starších židovských komunit na jihu Evropy. Kolem roku 1000 se začínají vytvářet židovské komunity podél severního pobřeží Středozevního moře. *„S rozšířením římské nadvlády na východ středozevní pánve a s dobytím Judeje koncem 1. předkřesťanského století se otevřela cesta k tomu, aby se stále větší počet Židů stěhoval přes jižní a severní pobřeží „římského jezera“ na západ. A Židé se skutečně stěhovali a zakládali židovské enklávy, které měly přežít celý starověk, přetrvat do středověku a některé až do moderní doby.“*⁴⁵

Západní křesťanský svět lze rozdělit na tři části. První částí je jižní Francie, která byla součástí rozsáhlé středozevní kultury. Rozkládala se od Španělska na západě až po Itálii na východě. Židé zde byli vystaveni menšímu náporu vnějších sil. Celá tato část se nacházela v křesťanské sféře a její dějiny jsou tedy právě spjaty s touto sférou. Druhá část je Iberský poloostrov. Většina Iberského poloostrova se ve středověku nacházela pod vlivem muslimského náboženství. Proto je středověk z velké části příběhem křesťanského dobývání Iberského poloostrova a začleňování dobytých území do struktury západního křesťanského světa. Jako poslední je Apeninský poloostrov. Zde bohužel nevzniklo žádné politické zřízení, k jakému směřovaly okolní státy, tj. jižní Francie a Španělsko.⁴⁶

⁴⁴ CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa*, s. 77.

⁴⁵ Tamtéž, s. 86.

⁴⁶ Tamtéž, s. 86.

4.2.1 Židé ve středověkém západním křesťanském světě

Ve středověké společnosti měli Židé zvláštní postavení. Společnost trpěla protižidovskými náladami a postavení Židů se zhoršovalo. Křesťané měli pocit nadřazenosti. Mezi poddanými se tradovaly četné protižidovské pověry, ale o tom více v další kapitole s názvem Antijudaismus.

Církevní vedení se snažilo ve středověku Židy izolovat od křesťanského obyvatelstva. Židé ale nebyli ve skutečnosti ve středověkém světě izolovaní. To je velmi nepřesný obrázek tehdejší společnosti. Židé středověkého západního světa byli nedílnou součástí společenského i kulturního ovzduší. Náboženské vedení se pokoušelo omezovat kontakty mezi křesťany a Židy, ale proti tomuto faktu působily tři faktory: demografie, ekonomika a jazyk. Dle informací z knihy Roberta Chazana víme, že tehdejší města byla dle dnešních měřítek velmi malá, proto bylo velmi těžké izolovat Židy, tak jak si přála církevní hierarchie. Vzájemné vztahy a kontakty navíc posilovala ekonomická situace Židů. Židé se věnovali ekonomickým činnostem a vycházeli vstříc potřebám nežidovského obyvatelstva. To na oplátku zásobovalo židy zbožím a službami.⁴⁷

Posledním faktorem, který židům pomáhal k začlenění do středověkého západního křesťanského světa, byl jazykový faktor. *„Židé zpravidla hovořili jazykem většinového prostředí. Pravdou je, že na rozdíl od muslimské sféry byla ve středověkém západním křesťanském světě mluvená řeč jiná než psaný jazyk, a pokud šlo o kulturní snažení, Židé nepoužívali latinu, psaný jazyk většiny. Je však zcela zřejmé, že místní hovorovou řeč ovládali. [...] To, že Židé dokonale ovládali hovorovou řeč většiny, znamenalo, že se snadno seznamovali s kulturními změnami, k nimž docházelo ve většinové společnosti.“*⁴⁸

⁴⁷ CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa*, s. 240.

⁴⁸ Tamtéž, s. 240 -241.

Dále bychom měli zmínit ještě jeden faktor, který hrál důležitou roli v utváření židovských dějin ve středověké společnosti. Jedná se o rozdíl mezi jihem, kde žili Židé dlouho a měli zde hluboké kořeny a severem, kde byli Židé novým jevem a proto se často mluví o jejich izolovanosti. Ovšem to není tak zřejmé. *„Jednou z často citovaných známek většího odstupu Židů od většinové kultury je jejich bojovné odmítání konverze během křížáckých útoků v roce 1096.[...] To, že Židé na severu tvrdě odmítali křížácké výzvy, aby se nechali pokřtít, není v žádném případě důkazem, že se od svého okolí distancovali. Ukazuje to naopak, že s jeho náboženským nadšením drželi krok. Jak starší židovské komunity na jihu, tak mladší komunity na severu byly hluboko vrostlé do prostředí, v němž žily, i když nutno podotknout, že na jihu byla jejich situace snadnější.“*⁴⁹

4.2.2 Židé v Evropě

Situace Židů v Evropě během středověku byla silně ovlivněna křesťanskou církví a jejími rozhodnutími. Stejně tak bylo pro Židy důležité, v jaké zemi žili. Proto níže v krátkosti představím některé evropské země, abychom věděli, jak se tam židům žilo.

4.2.2.1 České země

Přítomnost Židů v Čechách a na Moravě se klade již do římské doby. Židé přes naše území procházeli za obchodem dále do Evropy. Ovšem písemné doklady o jejich usídlení v Českých zemích datujeme až od jedenáctého století, kdy vznikají kupecké osady na území Prahy, Brna, Litoměřic, Jihlavy a Olomouce.⁵⁰

Do poloviny třináctého století se Židům na našem území dařilo velmi dobře a „zasloužili se o rozvoj domácího obchodu i obchodně-řemeslného podnikání a pro hospodářský život země byla

⁴⁹ CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa*, s. 241.

⁵⁰ PAVLÁT, L. *Židé – dějiny a kultura*, s. 35 -36.

nepostradatelná jejich, v mnohém ovšem kontroverzní, činnost v oblasti peněžních vztahů.“⁵¹

Od třináctého století začali Židům horší časy a to na základě III. a IV. lateránského koncilu. Na základě těchto dvou koncilů se zhoršilo jejich postavení. Židé byli postupně vyřazeni z výrobní činnosti, nesměli provozovat řemesla. Jedinou oblastí, kterou se mohli zabývat, bylo peněžnictví, zvláště obchod s penězi. Tedy půjčování na úrok. V Českých zemích začala jejich život řídit panovnická privilegia. Již Přemysl Otakar II. změnil jejich postavení ze svobodných lidí v poddané. Panovník zakládá královskou komoru – finanční úřad, kam židé musí odvádět pravidelné obnosy a za to mají zaručenou ochranu panovníka. Privilegium Přemysla Otakara II. bylo považováno za základní normu pro postavení Židů v Českých zemích. Privilegium s různými obměnami potvrzovali i ostatní čeští králové.⁵²

Ostatním poddaným se nelíbilo, že panovník drží nad Židy ochrannou ruku. Dalším negativním bodem byla jejich hospodářská aktivita, kdy se jim povedlo opustit ghetto a prodávat výrobky. Všechny tyto faktory vedly k nepřátelským postojům. Protižidovské tendence podněcovaly k násilným činům a vyhnání Židů.⁵³

4.2.2.2 Severní Francie

O osidlování a formování židovské skupiny ve Francii máme jen velmi málo informací. Raný a pomíjivý židovský život ve Francii po sobě nezanechal žádné stopy ani písemnosti. Naopak v době jejich úpadku, tedy ve třináctém století jich je více.⁵⁴

Na území Francie můžeme hovořit o třech fázích židovského rozkladu, jehož počátky spadají do vlády Filipa II. Augusta: „1) *krátké panování Ludvíka VIII. a první léta vlády Ludvíka IX. (1223–1242)*;

⁵¹ PĚKNÝ, T. *Historie židů v Čechách a na Moravě*, s. 15.

⁵² PAVLÁT, L. *Židé – dějiny a kultura*, s. 36.

⁵³ Tamtéž, s. 36.

⁵⁴ CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa*, s. 140.

2) *zralá léta vlády Ludvíka IX. a vláda Filipa III. (1242 –1285); 3) panování Filipa IV. a vyhnání Židů (1285 – 1306).*⁵⁵

Na počátku těchto fází došlo k jakémusi sjednocení nesourodých tendencí vlády Filipa II. Augusta. Odpor vůči židovské lichvě a vyvlastňování šel ruku v ruce. A tak to šlo i za vlády dalšího krále Ludvíka IX. Ten v roce 1223 shromáždil barony a rozhodl, že všechny dluhy u Židů musejí být splaceny do královské pokladnice. Jednalo se o konfiskaci židovského majetku. O pár let později v roce 1230 se vydané zásady ještě zostřily. Král a baroni se úplně odvrátili od židovského bankovního podnikání. Půjčování peněz bylo hlavní oporou ekonomického bytí Židů v severní Francii. Ovšem v průběhu prvních desetiletí 13. století se podmínky zhoršovaly. Židům bylo nařízeno, aby nepůjčovali peníze na úrok. Koncem 30. a začátkem 40. let 13. století se spustila další drtivá kampaň proti Židům. Terčem se staly základy jejich náboženského života.⁵⁶

Další fází byla léta 1242–1285, tedy období vlády Ludvíka IX. V roce 1247 začalo velké zkoumání stavu království. Zkoumání odhalilo, že edikty jsou obcházeny. Došlo tedy k novému zabavování židovského majetku. O šest let později poslal král z východu svým úředníkům dopis s příkazem, že Židé nesmí provozovat lichvu a kdo zákaz poruší, bude vyhnán.⁵⁷

Posledním obdobím židovského života ve středověké Francii, byla vláda Filipa IV. Král nejdříve pokračoval v židovské politice, která na jeho území zapustila kořeny. Ovšem řada událostí pozdních let třináctého století přiměla krále k masovému vyhnání Židů. Nejdůležitější role byla nelibost veřejnosti vůči Židům a jejich tenčící se finanční zdroje.⁵⁸

Nástupce Filipa IV., král Ludvík X., povolil některým Židům návrat na francouzské území. Není jistý počet Židů, kteří se na území severní

⁵⁵ CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa*, s. 150.

⁵⁶ Tamtéž, s. 150 -151.

⁵⁷ Tamtéž, s. 153.

Francie vrátili. Vrátili se jednotlivci i celé rodiny, ale tvůrčí období v dějinách Židů středověké severní Francie bylo pryč.⁵⁹

4.2.2.3 Anglie

Do Anglie přišli Židé zřejmě ze severní Francie, kde přepluli přes Lamanšský průliv na počátku dvanáctého století. Několik set se jich usadilo v Londýně, Yorku, Norwichi a Oxfordu. Zřejmě je, že královská moc je přijala dobře a v jejich prospěch vydala chartu, která jim zaručovala volný pohyb, právo obchodovat ve všech odvětvích či osvobození od cla.⁶⁰

Židé na Britském poloostrově byli pod ochranou krále. S nástupem Richarda I. Lví srdce se královská ochrana rychle vytratila. Vedla k tomu přítomnost krále na třetí křížové výpravě. V zemi vypukly rozsáhlé protižidovské násilnosti. S návratem krále ze třetí křížové výpravy bylo provedeno vyšetřování ve snaze nahradit ztráty vzniklé právě během protižidovských násilností. V roce 1194 došlo k rozsáhlým změnám, které měly ochránit židovský obchod, ale nejdůležitější bylo, poskytnout vládě informace o něm i možnostech jak jej využívat.⁶¹

Se střídajícími se králi v jejich královském úřadě bylo postavení Židů na Britském poloostrově jako na houpačce. Ovšem vláda Edwarda I. Židy, kteří byli po staletí pronásledováni, zničila úplně. V roce 1290 přestalo Anglické křesťanstvo jednat se Židy, a ti museli opustit Britské ostrovy.⁶²

Židé stanuli v roce 1290 před tvrdou volbou: nucený odchod, nebo konverze. Jen málo z nich zvolilo konverzi. Ostatní ze země odešli. *„Zánikem středověkého anglického Židovstva dospěl zvláštní experiment židovského osídlování do svého konce. Vznikla nová komunita, která*

⁵⁸ CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa*, s. 153.

⁵⁹ Tamtéž, s. 154 - 157.

⁶⁰ MEDDADIÉ, G. *Obecné dějiny antisemitismu*, s. 153.

⁶¹ CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa*, s. 164.

⁶² MEDDADIÉ, G. *Obecné dějiny antisemitismu*, s. 156.

*dospívala, vzkvétala a nakonec naposledy vydechla – to vše v časovém rozpětí něco málo přes dvě stě let.*⁶³

4.2.2.4 Německo

Německé Židovstvo se začalo formovat kolem roku 1000, kdy se Židé usadili ve Špýru na řece Rýn. Je pravděpodobné, že Židé sem přišli ze starší židovské komunity v Mohuči.⁶⁴

Netrvalo dlouho a i v Německu začaly protižidovské nálady. Ty vyvolala výzva k první křížové výpravě. V roce 1096 vypukly velké násilnosti v Porýní. Útoky na židovské komunity byly mohutné, bezpříkladné a smrtící. Koncem 12. století se Židovstvo v Německu vzpamatovalo z místních pohrom roku 1096 a vybudovalo si silné ekonomické a politické základy. Ve 13. století mělo na Židy značný dopad rozšíření císařské moci a autority. Na jedné straně se ocitli uprostřed konfliktu mezi císařem a reprezentanty církví a na druhé straně mezi císařem a jeho soupeři z řad římských knížat. Začali cítit snižující se ochranu císaře.⁶⁵

Židé v pozdním středověku na německém území sice nepožívali žádnou z výhod, která byla spojena s centralizovanou vládou, jaká se vyvíjela v severní Evropě a dále na západ. Poznali však na vlastní kůži nevýhody. Objevil se nový nástroj a tím bylo vyhánění. Na seznamu měst, kde byly židovské komunity v průběhu 15. století vyháněny byla například města Mohuč, Kolín nad Rýnem a Norimberk. Proto tedy ani nepřekvapí, že Židé hledali nové místo pro život. Bylo dobré se vydat na východ, do oblastí, které procházely procesem rozvoje, ekonomické možnosti slibovaly stabilitu a mocenské autority měly na přítomnosti Židů zřejmě větší zájem.⁶⁶

⁶³ CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa*, s. 169.

⁶⁴ Tamtéž, s. 173.

⁶⁵ Tamtéž, s. 177. - 188.

⁶⁶ Tamtéž, s. 188. - 189.

4.2.3 Židovská kultura

Židé ve středověkém západním křesťanském světě byli nedílnou součástí společenského a kulturního ovzduší. Přicházeli do styku s tvůrčím prostředím, které překypovalo idejemi a ideály. To pro ně představovalo velkou inspiraci.⁶⁷

Židé dlouhou dobu byli bohatší než ty národy, se kterými žili. Pomáhali šířit středomořskou kulturu. Je pravda, že tato úloha pozvolna slábla, když Židé zapouští kořeny na Západě, „*nicméně Židé byli vzdělanější než většina jejich křesťanských sousedů a potvrzovali si tak vědomí vlastní kulturní nadřazenosti. Nalezli rovněž způsob, jak s Latiny žít. Příkladem bylo zrušení polygamie.*“⁶⁸

Rozvoj židovské kultury je v desátém století označován jako „zlatý věk“ židovské vzdělanosti. V čem tedy spočívá? V desátém až dvanáctém století na Iberském poloostrově vyrostla řada významných básníků, vědců, filozofů, vykladačů Bible a státníků. Pro jejich činnost je charakteristické to, že v jedné osobě bylo spojováno hned několik těchto kvalit. Například Chasdaj ibn Šaprut, který byl blízkým politickým poradcem kalifa Abd-al Rahmána III., byl také dozorcem nad státním clem, hlavou židovské obce, ale též přeložil i velmi důležitou lékařskou příručku z řečtiny do arabštiny.⁶⁹

Židovská kultura ve středomoří byla patrně bohatší než židovská kultura na severu. Stačí vzpomenout na židovského myslitele, filosofa a lékaře Moše ben Maimona (Maimonides)⁷⁰, který prosazoval Aristotelovu přírodní filosofii a na křesťanství se dívá kriticky. Jeho srdci byl bližší Islám. Dle jeho názoru je křesťanství problematické, a to zejména díky trojičnímu učení.⁷¹

⁶⁷ CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa*, s. 240.

⁶⁸ MUNDY, J. H. *Evropa vrcholného středověku 1150 – 1300*, s. 63.

⁶⁹ BRENNER, M. *Malé dějiny židů*, s. 78.

⁷⁰ Židovský lékař sultána Saladina v Egyptě. Napsal mnoho právních, lékařských a náboženských spisů.

⁷¹ HOŠEK, P. *Židovská teologie křesťanství*, s 28.

Středomořská kultura dále rozvíjela i umění praktické medicíny. Na severu byli židovští lékaři vzácností. Ve Španělsku měli plné ruce práce a v Itálii dokonce pracovali ve službách papežů a vládců.⁷²

Dále bychom se měli zmínit i o židovské poezii. „*Dali vznik světské milostné poezii, která ovlivnila tvorbu křesťanskou tak jako poezie muslimská.*“⁷³ Nejznámějším židovským básníkem v jedenáctém století byl Immanuel ben Šlomo, který napsal mystický komentář k *Písni písní* a básnickou sbírku *Mechabberoth*, která je plná satirických veršů na téma náboženství, lásky a židovského života.⁷⁴

Mnoho Židů na Iberském poloostrově se ve svých spisech zabývalo vědami. Jednalo se především o astronomii, geografii nebo medicínu. Hráli samozřejmě i důležitou roli na překladatelské úrovni, protože díky ní dokázali zprostředkovat kultury. „Často to byli právě židovští překladatelé, kteří arabská díla – mezi nimi i četné původně starořecké texty – prostředkovali v latině (někdy oklikou přes hebrejštinu), a tak je zpřístupnili evropským učencům.“⁷⁵

4.2.4 Nucený křest

Ve středověké společnosti se ve třináctém století rozšířila forma znevýhodnění Židů. Židé se museli rozhodnout, zda si vyberou křest a stanou se křesťany nebo smrt. Za cíl bylo vymýtit židovské tradice. Vše začalo pálením hebrejské literatury. Papež Řehoř IV. roku 1239 nakázal konfiskaci *Talmudu*. O několik let později došlo k pálení židovských náboženských knih, které zdaleka nebylo posledním. Skoro o sto let později nařídil pálení *Talmudu* i papež Jan XXII. V době inkvizice se jednalo o cenzurní zásahy proti židovské literatuře. Všechny tyto zásahy tvořily součást misijního křesťanského působení mezi židovský národ. Právě Španělsko, které se na konci čtrnáctého a počátkem patnáctého

⁷² MUNDY, J. H. *Evropa vrcholného středověku 1150 – 1300*, s. 64 – 65.

⁷³ Tamtéž, s. 64.

⁷⁴ Tamtéž, s. 64.

⁷⁵ BRENNER, M. *Malé dějiny židů*, s. 81 -82.

století stává křesťanským územím, proslulo vynuceným obrácením Židů na křesťanství v opravdu velkém měřítku. Těmto konvertitům, kteří přijali nucený křest, říkáme anusimové, ale spíše se setkáváme s označením marranos nebo marani.⁷⁶

Marranos je označení pro Židy, kteří byli donuceni konvertovat ke křesťanství. Přestože konvertovali a stali se tak formálně součástí křesťanské společnosti, zachovávali tajně věrnosti židovské víře. Důsledkem tajné věrnosti byly inkviziční procesy, upalování, ale i hrdinství. Židé, kteří stáli tváří v tvář smrti, se oficiálně opět přihlásili ke své židovské víře.⁷⁷

Misijní záměr křesťanské církve byl provázený hrozbami a zastrašováním. Sledovaly se též povinné náboženské rozpravy rabínů s církevními autoritami. Ty měly ukázat zbloudilost a škodlivost judaismu. Snaha odvrátit Židy od jejich vyznání byla patrná. Na některých místech museli Židé naslouchat kázáním, která byla úmyslně konána v sobotu.⁷⁸

Židé proto dávali často přednost sebevraždě. Chtěli tak uniknout nucenému křtu při pronásledování. Křest pro ně znamenal duchovní smrt, před kterou je třeba dát přednost smrti fyzické. Podle *Knihy zbožných* je nutné si dát pozor na pokřtěného Žida. Opatrnost by měla být vedena i v tu chvíli, kdy se pokřtěný Žid chce vrátit k židovství. Protože právě pokřtěný Žid měl nečisté úmysly a nechal se radši podrobit křtu.⁷⁹

⁷⁶ PAVLÁT, L. *Židé – dějiny a kultura*, s. 92.

⁷⁷ PAVLINCOVÁ, H. a kol. *Judaismus, Křesťanství, Islám*, s. 69.

⁷⁸ PAVLÁT, L. *Židé – dějiny a kultura*, s. 92.

⁷⁹ SCHUBERT, K. *Židovské náboženství v proměnách věků*, s. 184 – 185.

4.3 Islám

Na začátku osmého století se na Iberský poloostrov dostává nové monoteistické náboženství a tím je Islám. Metropolí tohoto nového náboženství se stává španělské město Córdoba. Za necelá dvě století si muslimové dokázali vybudovat v západním křesťanském světě takové postavení, se kterým nikdo nepočítal. Stali se pro křesťany ohrožením nejen na bitevním poli, v míře bohatství, rozmachu řemesel, ale i obchodu a dokonce i vyspělosti kultury.⁸⁰

Muslimové byli vůči ostatním náboženstvím velmi tolerantní. V této toleranci spočívala síla, ale zároveň i slabost islámu. *„Podrobení se islámu bylo pro křesťany a Židy díky známé míře tolerance mnohem jednodušší. Různorodost však nadále přetrvávala, asimilace probíhala pomalu a nikdy nebyla úplná – a navíc jednota islámu, opírající se o společnou víru, zůstávala nesmírně křehká vůči vlivu heretických sekt.“*⁸¹ Proto není divu, že Židé, kteří žili na Iberském poloostrově a byli velice omezováni křesťanským světem, budou s novým monoteistickým náboženstvím sympatizovat.

Muslimové na území, které se jim podařilo dobýt, šířili učení Koránu. Jednota islámu byla právě v jejich posvátném písmu – Koránu a v jazyku, jímž bylo toto posvátné písmo napsané – arabštině. Muslimové udělili občanství komukoli, kdo se k jejich víře přihlásil. Ovšem mnohem silnější pobídkou ke konverzi bylo zproštění od placení daní.⁸²

4.3.1 Historie Islámu

Historii nově příchozího náboženství do západní Evropy bychom si v krátkosti měli představit, abychom pochopili soužití s křesťanstvím a židovstvím.

⁸⁰ BROOKOE, Ch. *Evropa vrcholného středověku 962 – 1154*, s. 52 – 53.

⁸¹ Tamtéž, s. 53.

⁸² Tamtéž, s. 53.

Slovo islám pochází z arabského slovesa „aslama“ což znamená poručit se do vůle Boží. Islám je spjat se jménem Muhammada Ibn Abdulláha, který prožil zjevení a stal se tak prorokem tohoto náboženství. Ovšem muslimové počátky náboženství nespojují právě s touto postou, Muhammad je pouze prorokem. Za zakladatele muslimské víry považují svého jediného Boha a tím je Alláh.⁸³

Muhammad se narodil někdy kolem roku 570 v Mekce. Byl velice senzitivní člověk a často meditoval. Po několika zjeveních spatřil Muhammad sám sebe jako posla Boží zvěsti. To byl poslední pokus, jímž Bůh dával šanci naplnit Boží slovo činy. Muhammad se vydává tedy na cesty, aby šířil Boží zvěsti. Po nedobrovolném odchodu s Mekky přichází do Medíny, kde přednášel Boží zvěsti. Po několika letech se vrací zpět do Mekky, jeho víra má již spoustu věřících. Pár let po návratu do Mekky Muhammad náhle umírá a Mekka, kde je pochován, se stává pro muslimy posvátným místem.⁸⁴

Jak již bylo výše zmíněno, muslimové mají své svaté písmo. Tím je Korán. Jedná se o soubor zjevení. Slovo Korán pochází z arabského slova „kur'an“ tedy něco, co má být recitováno a hlasitě přednášeno. Název svatého písma souvisí se způsobem, jakým byl předáván a přijímán. Tedy slovem a sluchem.⁸⁵

Dalším důležitým souborem pro muslimy je Sunna. Po Koránu nejdůležitější soubor od proroka. Jedná se o soubor činů a názorů Proroka Muhammada. Je to základní zdroj Islámského práva šari'a, tedy v překladu právní vědy. Sunna tvoří hlavní konformistický státotvorný a zákonodárný systém Islámu.⁸⁶

Islám a jeho základní východisko je těsně spjato s již tehdy známými náboženstvími, tedy s křesťanstvím a židovstvím. Přísný monoteismus islámu odvozují z odkazu biblického proroka Abraháma.

⁸³ PAVLICOVÁ, H a kol., *Judaismus, Křesťanství, Islám*, s. 339 -347.

⁸⁴ Tamtéž, s. 339 -340.

⁸⁵ Tamtéž, s. 397.

Proto je pro Islám hlavní těžiště v islámsko-právní literatuře. Ta obsahuje návod či přímo nařízení pro správný život. Pro Židy je tím hlavním návodem talmud. A to, co pro Židy znamená talmud, pro muslimy znamená šarí'a.⁸⁷

4.3.2 Pět pilířů Islámu

Muslimové musí dodržovat pět pilířů islámu. Jedná se o hlavní povinnosti věřícího. Jako první pilíř je takzvaná šaháda, tedy vyznání víry. *Jde o „verbální vyjádření příslušnosti k islámu a odevzdanosti do vůle Boží. Není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží.“*⁸⁸

Druhým pilířem islámu je salát. Tedy modlitba. *„Nejvýmluvnější formální vyjádření odevzdanosti do vůle Boží. Je vlastně jedinou pravidelnou bohoslužbou, protože islám nezná mši ani jinou bohoslužbu v křesťanském smyslu.“*⁸⁹ Muslimové musí dodržovat určitá pravidla při provádění modlitby. Musí se vždy provádět směrem k Mekce. Modlitba se provádí pětkrát denně, kdy první modlitba se počítá po západu slunce.⁹⁰

Saun je třetím pilířem islámu. Jedná se o jeden pilíř, kde můžeme hledat podobnost s křesťanstvím i judaismem. Jedná se o účelový půst, nejznámější je třicetidenní půst v měsíci ramadán.⁹¹ V Koránu nalezneme: *„Postním měsícem je měsíc ramadán, v němž Korán byl seslán jako vedení správné pro lidi a jako vysvětlení tohoto vedení i jako spásné rozlišení. Kdo z vás spatří na vlastní oči měsíc, nechť se postí! Ten z vás, kdo je nemocen nebo na cestách, nechť postí se stejný počet dní později; Bůh si přeje vám to usnadnit a nechce na vás obtížné. Dodržujte plně tento počet a chvalte Boha za to, že správně vás vede - snad budete vděční!“* (Súra Kráva 2: 185)

⁸⁶PAVLICOVÁ, H a kol., *Judaismus, Křesťanství, Islám*, s. 439.

⁸⁷ Tamtéž, s. 341- 342.

⁸⁸ Tamtéž, s. 454.

⁸⁹ Tamtéž, s. 409.

⁹⁰ Tamtéž, s. 409.

⁹¹ Tamtéž, s. 427 - 428.

Povinná almužna neboli zakát. Čtvrtý z pilířů Islámu. Je to chápáno jako navrácení části ze svého majetku, který Bůh umožnil člověku získat. Je to povinný odpustek za touhu vlastnit.⁹²

Poslední z pilířů, tedy pátý, je hadždž, cesta do Mekky. Pout' do Mekky musí absolvovat každý dospělý a duševně zdravý muslim. *„Konejte pečlivě pout' i malou pout' kvůli Bohu! Je-li vám v tom zabráněno, tedy se vykupte tím, co je pro vás snadné jako oběť! Neholte si hlavy své, pokud oběť nedospěje na místo své! Bude-li někdo z vás nemocen nebo postižen bolestí hlavy, a oholí se, ten se může vykoupit postem nebo almužnou či obětním darem. A jste-li bezpečni, ať ten, kdo použil příležitosti vykonat malou pout' spolu s velkou, se vykoupí tím, co je pro něj snadné jako oběť. Kdo nenalezne obětní zvíře, ať se vykoupí třídním postem během pouti a sedmidenním po návratu svém, úhrnem plných deset dní. To platí pro toho, jehož rodina není přítomna v Mešitě posvátné. A bojte se Boha a vězte, že Bůh je strašný ve svém trestání!“* (Súra Kráva 2, 196)

4.3.3 Islám ve středověkém západním křesťanském světě

V západním křesťanském světě a především ve španělské Córdobě žili muslimové, křesťané a Židé pospolu. V období vrcholného chalífátu bylo Španělsko rasově pestrým územím, ani nábožensky, ani geograficky nebylo jedolitou zemí. Na severu nalezneme křesťanské království a knížectví. Zaujímal skoro třetinu Pyrenejského poloostrova. Obyvatelstvo bylo převážně křesťanské, ale nalezneme i zde velké muslimské menšiny a židovské obce. Na jihu Pyrenejského poloostrova nalezneme obyvatelstvo čtyř částí: muslimy, mozáraby⁹³, Židy a otroky. Jednalo se o směsici všech obyvatel, různých náboženských vyznání.⁹⁴

⁹² PAVLICOVÁ, H a kol., *Judaismus, Křesťanství, Islám*, s. 348 – 349.

⁹³ Jedná se o křesťany, kteří své náboženství vyznávali na území ovládaném muslimy pod podmínkou placení poplatků.

⁹⁴ BROOKOE, Ch. *Evropa vrcholného středověku 962 – 1154*, s. 56.

Na Pyrenejském poloostrově nalezneme hranice mezi muslimským a křesťanským světem. Jednalo se spíš o výsledek řady vzájemných kompromisů a oba národy zde po staletí žily společně. „Avšak v 11. století začaly křesťanské národy žijící na severu rozněcovat vášně – zčásti vyvolané náboženským západem směřujícím ke snaze podrobit si zbytek Španělska. Postupem doby nabývalo toto hnutí náboženské zabarvení a útoky na muslimské země ve Španělsku probíhaly se stejným papežským posvěcením a přitahovaly tentýž fanatický zápal, jaký vyvolaly křížácké výpravy na Východě.“⁹⁵ O křížáckých výpravách se více zmíním v následující kapitole.

Ve třináctém století dochází na pyrenejském poloostrově k otevřenému náboženskému fanatismu a k ostrému náboženskému pronásledování. Jednalo se o důležitou etapu v křesťanské *reconquistě*⁹⁶, kdy se Córdoba stala křesťanským městem. Křesťanská *recoquista* vyvrcholila v patnáctém století díky katolickým manželům Ferdinandovi a Isabele, vládnoucím křesťanské části, úplným vyhnáním všech Židů a muslimů.⁹⁷

⁹⁵ BROOKOE, Ch. *Evropa vrcholného středověku 962 – 1154*, s. 56. -57.

⁹⁶ Jedná se o proces znovunabytí území pyrenejského poloostrova.

⁹⁷ BROOKOE, Ch. *Evropa vrcholného středověku 962 – 1154*, s. 57 – 58.

5 KŘIŽÁCKÉ VÝPRAVY

Křižácké výpravy jsou skutečné války „svět západního křesťanství, obtížně se deroucí z barbarství temného dávnověku, se střetl s vysoce civilizovaným světem Byzance, která už byla za zenitem svého politického rozmachu. A proti těmto dvěma stál svět islámu, v němž Arabové, jejichž kultura vycházela z řeckých a římských zdrojů, byli znesvářeni s Turky z asijských stepí, kteří si tehdy nemohli činit nárok na civilizované chování a normy.“⁹⁸

Křižácké výpravy jsou vojenská tažení západního křesťanství v letech 1096–1270 do Svaté země. Na základě papežské výzvy má dojít k osvobození Svaté země od islámu. Hlavním účelem bylo tedy dobýt Svatou zemi. Křížové výpravy však chytře skrývaly ostatní důvody těchto tažení. Feudálové se chtěli především obohatit a na Východě založit nové křesťanské státy. Převážná část prostých účastníků, kromě nadšené menšiny, se chtěla obohatit. Převážně pocházeli z rytířských řádů. Na svém šatu nosili černé kříže, a proto se jim říká křižáci. První křížová výprava slavila velký úspěch a měla davovou povahu. V roce 1099 byl dobyt Jeruzalém a vzniklo právě několik malých křesťanských států. Aby malé křesťanské státy byly chráněny, vzniklo několik rytířských řádů, křížovníci, ty spojovala řádová kázeň a především charitativní činnost. Byli též strážci poutníků při jejich cestě do Jeruzaléma. Mezi takové řády patří Templáři a Johanitě.⁹⁹

- 1) Johanitě – jedná se o řád, který pečoval o malou křesťanskou nemocnici v Jeruzalémě, která se nacházela u kostela sv. Jana Křtitele. Za zakladatele tohoto řádu je považován mnich jménem Gérard, který zde pobýval při první křížové výpravě. Jedná se o nejstarší rytířský řád římskokatolické církve. Jinak se jim též říká maltézští rytíři.

⁹⁸ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 5.

⁹⁹ PAVLICOVÁ, H a kol., *Judaismus, Křesťanství, Islám*, s. 222.

- 2) Templáři – neboli také řád Chudých rytířů Kristových a Šalamounova chrámu. Vznikl zhruba ve stejné době jako řád Johanitů. Byl založen burgundským rytířem Hugem z Payns. Jeho hlavním úkolem bylo ochraňovat poutníky na cestě do Jeruzaléma či na jiná posvátná místa před útoky muslimů nebo lupičů.

Oba řády měly stejnou strukturu. Byly rozděleny do tří kategorií. První kategorií byli rytíři, druhou kategorií tvořili seržanti z řad nižší aristokracie. Třetí kategorií byli duchovní, ti působili jako kaplani a plnili nevojenské funkce.¹⁰⁰

5.1 První křížová výprava

Hlavní postavou první křížové výpravy je papež Urban II., který v roce 1095 rozhodl, že povzbudí a sjednotí křesťanstvo. Toto sjednocení mělo být pod velkou událostí, a sice křížovou výpravou. Jejím hlavním úkolem bylo osvobození Svaté země – tedy Palestiny z rukou islámu.¹⁰¹ „*Všechny národy křesťanského Západu spojila přes všechny národní přehradu velká křesťanská idea: jít na pomoc východním křesťanům a vyrvat mohamedánům zemi, kde žil Kristus a přinesl nám spásu.*“¹⁰²

Ovšem ve skutečnosti šlo o něco jiného. V západním křesťanství chybělo zlato, a proto šlo o loupežnou výpravu. „*Západu katastrofálně chybělo zlato – Římané vyčerpali své zásoby v Galii, Ibérii a Egyptě, aby vyrovnali svou věčně deficitní obchodní bilanci – a představovali si, že Východ překypuje bohatstvím.*“¹⁰³ Ovšem papež Urban II. cítil velkou vojenskou sílu, a proto se rozhodl zahájit první křížáckou výpravu nejen proti islámu, ale také proti židům.¹⁰⁴

¹⁰⁰ BRIDGE, A. *Křížácké výpravy*, s. 132 -133.

¹⁰¹ MESADIÉ, G. *Obecné dějiny antisemitismu*, s. 133.

¹⁰² FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 146.

¹⁰³ MESADIÉ, G. *Obecné dějiny antisemitismu*, s. 133 – 134.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 134.

Před oficiální první křížovou výpravou propuklo tažení sedláků. Skupina sedláků či snad bojovníků se vydala na východ pod vedením Petra Poustevníka. Jednalo se o drobného muže ve středních letech, který nenáviděl Turky. Disponoval velmi dobrou výřečností a lidé o něm tvrdili, že hovoří s božskou autoritou. Kdekoliv se ukázal, následovali ho muži i ženy. Během několika měsíců v roce 1096 prošel celou severní Francií, oblast Lotrinska, údolí řeky Mázy směrem na Cáchy a Kolín nad Rýnem. Při této pouti ho následovalo až patnáct tisíc přívrženců. Jednalo se především o zchudlé venkovany nebo ztroskotance a spodinu středověké společnosti. Ovšem při své pouti po Německu si získal dalších několik tisíc lidí a jeho skupina byla tedy velmi početná. Čítala dvacet až třicet tisíc oddaných následovníků.¹⁰⁵ Toto tažení se ve Francii zvrhlo v loupení a došlo k násilnostem, například k znásilňování a zabíjení Židů. „*Chceme jít bojovat proti nepřítelům Boha na východ, ale máme před očima Židy, rasu nepřítelštější Bohu než jakákoliv jiná. Židé jsou bohatí, proč máme chodit za penězi tak daleko.*“¹⁰⁶

První oficiální křížová výprava se uskutečnila až v létě v roce 1096. Jednalo se o neorganizovanou pouť. Byla to spíše řada expedic různých pánů, vojenských velitelů, kteří si vybrali odlišné trasy své pouti. Hlavní voj rytířstva, které pocházelo především z románských zemí, dorazil různými cestami do Konstantinopole.¹⁰⁷

První vojenská expedice se vydala na východ pod vedením Huga z Vermandois, jednalo se o mladšího syna francouzského krále Jindřicha. Během několik měsíců vyzbrojil nepočtené vojsko a vydal se na cestu do Itálie. Když překročil hranice Itálie, zamířil dál na jih. Jeho bojovné tažení zatím probíhalo bez problémů, ovšem když vypluli na moře, stihla je bouře a několik lodí šlo se vším, co bylo na palubě, ke dnu. Sám princ

¹⁰⁵ BRIDGE, A. *Křížácké výpravy*, s. 39.

¹⁰⁶ MESSADIÉ, G. *Obecné dějiny antisemitismu*, s. 134.

¹⁰⁷ FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 147.

Hugo ztroskotal nedaleko Drače. Naprosto vyděšeného a potlučeného ho našli muži vyslaní zdejším guvernérem Janem Komným.¹⁰⁸

Druhá vojenská expedice se vydala na východ pod vedením Godefroi z Bouillonu. Cestoval i se svými bratry Balduinem a Eustachem.¹⁰⁹ Godefroi z Bouillonu byl vévoda Dolního Lotrinska a často je líčen jako ztělesnění skutečně dokonalého rytíře. Bratři se tedy vydali na vojenskou výpravu. Jejich vojsko čítalo tisíce severních Francouzů, Lotrinčanů a Němců. Tažení vojsk Maďarskem proběhlo v klidu. Godefroi prohlásil, že každý násilný čin spáchaný jeho křížákem bude potrestán smrtí. Ovšem toto trvalo jen do doby, než vojsko překročilo hranice a vstoupilo na byzantské území.¹¹⁰ „Zde se mezi křížáky rozšířily přehnané pověsti o domnělém uvěznění Huga z Vermandois. Rozlítily je tak, že vyplenili a zpustošili kraj kolem městečka Selymbria, padesát mil západně od Konstantinopole. Alexios u Godefroie proti chování jeho mužů protestoval a Godefroi obnovil pozdě, ale přece před další cestou pořádek. K hradbám Konstantinopole dorazil dva dny před Vánocemi a rozložil tábor u vod Zlatého rohu.“¹¹¹

Další výprava dorazila do Konstantinopole pod vedením normanského knížete Bohemunda z Tarentu. Bohemund byl synem normanského dobrodruha Roberta Guiscarda, který si v jihoitalské provincii Apulii vybojoval vévodství. Jeho armáda se skládala z Normanů, rozených vojáků. Byla lépe vyzbrojena a vycvičena.¹¹²

Čtvrtá výprava byla ze všech největší. Proběhla pod vedením Raimonda IV. ze Saint Gilles, hraběte z Toulouse a markýze provensálského, a Adhémara de Monteile, biskupa z Le Puy. Biskup Adhémar byl považován za duchovního vůdce celého křížového tažení. Raimond pro své vojsko připravil velmi obtížnou cestu přes severní Itálii a pohoří Dalmácie. Nebyla to zrovna dobrá volba. Kraj byl nevlídný

¹⁰⁸ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 54 – 55.

¹⁰⁹ FRAZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 147.

¹¹⁰ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 56 – 57.

¹¹¹ Tamtéž, s. 57.

a polodivocí Slované byli velmi nepřátelští. Po dlouhé cestě slovanským krajem vstoupili nedaleko Drače na byzantskou půdu.¹¹³

Bylo ještě několik soukromých armád, každá měla něco kolem deseti tisíc mužů. „*Vedli je Robert, vévoda normanský, jeho švagr Štěpán, hrabě z Blois, a jeho bratranec Robert, vévoda flanderský.*“¹¹⁴ Většinou cestovali všichni spolu, ale po pochodu Itálií se armáda rozdělila. Robert Flanderský se nalodil na Bari a dorazil do Konstantinopole. Robert Normanský a Štěpán, hrabě z Blois, strávili zimu v Jižní Itálii a poté se vydali na cestu do Konstantinopole. Ovšem než se tak rozhodli, jejich armáda ztratila na síle a postihla je pohroma. První jejich vyslaná loď se nedaleko přístavu v Brindisi převrhla a byla potopena. Ostatní to samozřejmě z břehu viděli a byli zděšeni. Někteří dezertovali, ale někteří zůstali a byli dopraveni do Dyrchachie a poté pokračovali dále do Konstantinopole.¹¹⁵

Byzantský císař Alexios požádal o pomoc proti Turkům západní křesťanstvo. Ovšem nečekal, že do jeho země vtrhne celá řada neorganizovaných armád a bude pustošit a plenit jeho zemi. Doufal, že posílí jeho armádu a budou po jeho boku bojovat proti Turkům. Císař Alexios nedůvěřoval křižákům. Jeho předešlé zkušenosti zejména s Normany nebyly vůbec dobré, proto si od všech velitelů jednotlivých výprav vynutil lenní přísahu věrnosti. To znamenalo, že všechna dobytá území se vrátí zpět byzantskému císaři. Jako první mu věrnost přislíbil Hugo.¹¹⁶

Všechna křižácká tažení se shromáždila ve vojenském táboře u Bosporu. Chtěla se vydat dále na východ do Jeruzaléma, ale musela nejdříve splnit jeden úkol. Dobýt opevněné město Nikáju, ležící nedaleko Konstantinopole. Nikáj byla držena v rukou seldžuckých Turků a oni ji považovali za hlavní město, a proto byla velmi dobře chráněna. Při

¹¹² BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 61.

¹¹³ Tamtéž, s. 62 – 63.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 63.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 64 – 65.

dobývání města stálo štěstí na straně křižáků a Seldžucký sultán Kilič Arslan podcenil jejich útok. Na pomoc přispěchalo byzantské loďstvo. Město tedy muselo kapitulovat. Byzanc proto slíbila ochranu Turků. *„Křižákům, kteří by je byli všechny bez milosti jako nepřátele Krista povraždili, připadala tato neuvážená a nepochopitelná velkorysost jako zrada a dokonce rouhání. Nedokázali pochopit diplomatickou hodnotu tohoto projevu mírumilovnosti, který byl Byzantincům blízký.“*¹¹⁷

Vítězstvím a dobytím města získali křižáci velké odvahy. Po týdnu odpočinku se vydali na další dalekou cestu na východ. Cestou do Anatólie je čekala nejedna velmi těžká překážka. Turci připravili pro křižácké výpravy spálenou zemi a otrávenou vodu ve studních. Díky těmto útrapám si křižácké výpravy vyžádaly oběti nejen na lidech, ale i na zvířatech, která je doprovázela.¹¹⁸

Nejednotnost křižácké výpravy se projevila i teď při tažení na Jeruzalém. Po bitvě u Heraklei začaly dohady jak jít dál. Armáda byla tímto konfliktem rozdělena. Větší část výpravy chtěla jít přes hlavní město Kappadokii a odtud přes Antitaurus dolů na Syrskou planinu a do Antiochie. Některé se nepodařilo přesvědčit a rozhodli se jít na svou vlastní pěst. Bohemundův synovec Tankred a Gedofroiův bratr Baldulin se vydali s menší skupinou vojáků jinudy. Tankred vyrazil asi s třemi stovkami mužů a v závěsu za ním vyrazil Balduin. Skupiny vyrazily přes hory a pobřežní planinu k Tarsu, k městu kde se narodil jeden z prvních apoštolů, svatý Petr. Tam se obě skupiny opět setkaly a dobyly město, které osvobodily od turecké nadvlády.¹¹⁹

Po dobytí Tarsu se Baldulin vydává na cestu do Arménie. S malým oddílem vojáků vstupuje Balduin na území Arménie a setkává se tu s velkou oblibou. Země je osídlená arménskými křesťany, kteří nenáviděli Turky a Baldulina zde vítají jako Bohem seslaného osvoboditele od kruté

¹¹⁶ BRIDGE, A., *Křižové výpravy*, s. 55 -56.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 72.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 72 – 74.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 76 – 78.

turecké nadvlády. Po nějakém čase dostal Baldulin pozvání od vládce Edessy, Thora, a souhlasil s tím, že se stane jeho adoptivním synem. Po obřadu se Baldulin stal spoluvládce Edessy. Krátce po tomto obřadu zemřel vládce Thor a Baldulin přijal titul knížete z Edessy, oženil se s arménskou princeznou, dcerou muže jménem Thatul. Všechny tyto skutečnosti vedly k založení prvního křižáckého království.¹²⁰

Druhá a větší část výpravy dorazila k důležitému bodu své válečné pouti. Dorazila k branám Antiochie. Křižáčtí velitele vyčkávali na posily a křižáčtí bojovníci mezi tím drancovali nejbližší okolí, vyráželi za potravou dál a dál. Výpravy za obživou rozdělovaly křižáky na malé skupinky. Tím dávali možnost Turkům zaútočit a povraždit je. *„O Vánocích bylo rozhodnuto poslat Bohemunda a Roberta Flanderského s asi dvaceti tisíci muži na velkou výpravu za potravou. Na místě zůstal pod velením Raimonda a biskupa z Le Puy zbytek armády připravené proniknout do města. Zpráva o tom se brzy donesla k tureckému veliteli Antiochie jménem Jaghisajan, který podnikl noční útok na část Raimondova mužstva tábořícího severně od řeky Orontes. Překvapili je, ale jakmile se Raimond dozvěděl o tureckém útoku, zareagoval s příkladnou rychlostí. Shromáždil kolem sebe skupinu rytířů a nečekaje na to, až se shromáždí větší síly, vyrazil do tmy, překvapil na oplátku Turky a zahnal je na útěk.“*¹²¹

I přes obtížné postavení a hlad, který je dál sužoval, dosáhli křižáci dalšího úspěchu. Porazili aleppskou armádu. *„Porážka aleppské armády byla dalším důkazem toho, jak byli křižáci vynikajícími bojovníky se strhující a nevyčerpatelnou odvahou. Dokonce ani Turci se neubránili obdivu k těmto nesmírně statečným mužům.“*¹²²

S blížícím se jarem bylo obnoveno zásobování z Kypru a křižáčtí bojovníci měli sílu a chuť jít znova do boje a dobít Antiochii. To se jim povedlo jen díky arménskému zrádci jménem Fírúz. Armén to byl na

¹²⁰ BRIDGE, A., *Křižácké výpravy*, s. 80 – 82.

¹²¹ Tamtéž, s. 85.

¹²² Tamtéž, s. 89.

islám obrácený a za finanční odměnu slíbil Bohemundovi, že město zradí. A tak také splnil a pustil křižáky do města.¹²³ Křižáci byli posílení dobytím města a „s velkou radostí se zúčastnili masakru, který následoval. Byla to barbarská záležitost, při které nebyl nikdo ušetřen. Turecké ženy a děti byly vražděny spolu s muži a omylem bylo zabito i mnoho řeckých a arménských křesťanů.“¹²⁴

5.1.1 Dobyť Jeruzaléma

V roce 1099 se křižáci ocitají před branami dokonale opevněného Jeruzaléma. Bůh je dovedl k branám posvátného místa. Jak se můžeme dočíst v knize Antonyho Brigde, Křížové výpravy, velitel Jeruzaléma zavedl velmi dobré opatření k ochraně města. „Fátimovský velitel města byl důrazně varován, že se křižáci blíží a provedl všechna myslitelná opatření k zajištění jeho nedobytnosti. Vyhnal místní křesťany, protože mohli být nespolehliví. Zajistil obrovské zásoby potravin a vody. [...]. Konečně vyslal posly do Egypta se žádostí o pomoc a naléhavou prosbou, aby kalif poslal městu co nejrychleji posily.“¹²⁵

Po několika útocích na město se konečně povedlo dobýt dokonale opevněný Jeruzalém. Jenže křesťanské vojsko trpělo nedostatkem jídla a pití. Sužovalo je horko, viděli své druhy umírat nemocemi, hladem a žízní. Když se jim podařilo dostat do města, začali se chovat jako smyslů zbavení. „Navíc ani na okamžik nezapochybovali o tom, že muslimští obránci Jeruzaléma jsou Bohu odporní, že znesvěcují svatá místa, jsou služebníky Antikrista a uctívači zla, jak o tom praví Bible. A tak s chutí vraždili všechny muže, ženy i děti, které ve městě našli, v pevné víře, že plní vůli Páně.“¹²⁶

Tento děsivý masakr pokračoval celý den a celou noc. Místní židé byli zahrnutí do hlavní synagogy. Ti, co se nemohli vykoupit, byli za živa

¹²³ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 90 -91.

¹²⁴ Tamtéž, s. 92.

¹²⁵ Tamtéž, s. 103 -104.

¹²⁶ Tamtéž, s. 109.

upálení. Když už křižáci neměli koho zabít, vydali se ulicemi města k chrámu Božího hrobu. Zde vzdali díky Bohu za jeho milost a hlavně za vítězství kříže.¹²⁷ Úkol první křížové výpravy byl splněn. Jeruzalém teď patří křesťanům.

„Výsledkem první křížové výpravy bylo založení křesťanského království jeruzalémského. Bylo zřízeno podle francouzského vzoru jako lenní stát s menšími křížáckými státy: knížectvím antiochijským a hrabstvími edenským a tripolským. Gottfried z Bouillonu byl zvolen prvním ochráncem Božího hrobu. Roku 1099 porazil egyptského sultána u Askalonu. Po něm následoval jeho bratr Balduin I. (1100–1118), který přijal titul jeruzalémského krále. Největšího rozsahu nabylo království za vlády Fulca z Anjou (1131–1143).“¹²⁸

První křížácká výprava byla zatížena krvavým masakrem, který se díky tomu rozpoutal. Nejen na území dobytého Jeruzaléma, ale též skoro po celé Evropě. Docházelo k vraždění žen, dětí i starců. Vojáci, kteří táhli osvobodit Jeruzalém, trpěli dlouho cestou na východ. Jejich tažení se potýkala s překážkami, a když dorazili do Jeruzaléma, jejich nastřádané rozhořčení propuklo v naprostý nekřesťanský masakr nevěřících.¹²⁹

5.2 Druhá křížová výprava

Přes padesát let latinský stát na území Jeruzaléma rozkvétá a muslimové si jej vůbec nevšímají. Zásadní změna ale přichází v okamžiku, kdy se vlády ujímá Imád an-bín Zengí. S pověřením seldžuckého sultána se stává Zengí pánem severní Sýrie. V knize Francesca Gabrieliho, Křížové výpravy očima arabských kronikářů se uvádí *„Zengí se vyznačoval půvabným vzhledem, tmavou pletí, krásnými očima, vlasy však měl již prošedivělé. Překročil šedesát let věku. [...]“*

¹²⁷ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 109.

¹²⁸ FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, s. 147.

¹²⁹ Tamtéž, s. 147.

*Zengí byl navíc velmi starostlivý ohledně ženské cti, obzvláště u žen svých vojáků. [...] Byl to nejdovádčivější muž na světě.*¹³⁰

K jeho úspěchům nejdříve patří válečné tažení na Aleppo, kde uplatnil sultánův nárok na toto město.¹³¹ Mezi jeho další úspěchy patří dobytí prvního křižáckého království v Eddese. Město bylo dobyto v sobotu 23. prosince roku 1144 v brzkých ranních hodinách.¹³²

Zengího vojsko se chovalo stejně jako křesťanské vojsko po dobytí Antiochie a pádu Jeruzaléma. Vojsko se vřítlo do Edessy a začal ohavný masakr. Byl zabit každý, kdo se jim postavil do cesty. Několik set Edessanů bylo udupáno k smrti, když se snažili před muslimskými vojáky utéct z města. Jakmile se povedlo Zengímu dostat své vojsko pod kontrolu, nařídil, že domorodé křesťanské obyvatelstvo má být ušetřeno. Povraždění mají být jen Frankové. *„Jeho rozkazy byly splněny, Frankové byli vyhlazeni do posledního muže, ženy a děti byly prodány do otroctví.“*¹³³ Touto porážkou byl zahnán mýtus o nepřemožitelnosti Franků.

Tento úspěch motivuje Zengího a on dál postupuje po východním břehu Eufratu, který byl v rukou Franků. Snaží se zlikvidovat většinu jejich ohnisek. Jenže Zengí byl 14. září 1146 zavražděn. Kdyby se tak nestalo, zaútočil by na území držené Franky západně od řeky a v severní Sýrii. Je nad míru jasné, že tato zpráva potěšila jeho nepřátelé. Po smrti Zengího se vlády ujímá jeho syn Núr ad-Dín. *„Kdyby byla slova pronesená Šalamounovým synem Rechabéamem při nástupu na trůn Izraele vyslovil Núr ad-Dín, nemohl, pokud šlo o Franky, říci nic výstižnějšího: „Můj otec vás trestal bičí, já vás však budu trestat důtkami.“*¹³⁴

¹³⁰ GABRIELI, F. *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*, s. 73.

¹³¹ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 144.

¹³² GABRIELI, F. *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*, s. 70.

¹³³ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 150.

¹³⁴ Tamtéž, s. 150 – 151.

Pád Edessy zneklidňoval křesťanské panovníky, ale nejen je. Křižáci, kteří byli touto situací velmi znepokojeni, vyslali posly k papeži s naléhavou prosbou. Žádali o pomoc a o novou křížovou výpravu. Oslovili tedy biskupa Huga z Jabaly. Ten spěchal za papežem Evženem III., aby mu předal zprávy, které ho velmi rozrušily. Hugo z Jabaly požádal papeže Evžena III. o další křížácké tažení a ten mu vyhověl.¹³⁵ „Papež Evžen III. vyhlásil křížovou výpravu, stejně jako papež Urban, na obranu křesťanstva proti nevěřícím – v tomto případě obranu existujících křesťanských států a především Jeruzaléma proti hrozbě zničení ze strany muslimů.“¹³⁶ Jenže tato výzva se nesečkala s tak velkou odezvou, jak oba věřící čekali.

Biskup Hugo se proto obrací na německého krále Konráda III. a francouzského krále Ludvíka VII., kterému adresoval „*Quantum praedecessores*“.¹³⁷ „Ludvík VII. rychle svolal další sněm svých vazalů na 31. března 1146 do Vézelay. Zpráva, že se ho účastní Bernard z Clairvaux¹³⁸, se velmi rychle roznesla a tentokrát se ve velkém počtu sjížděli poddaní z celé Francie, aby vyslechli královy výzvy.“¹³⁹

V roce 1147 se na pomoc křesťanům jako první vydaly oddíly německého krále Konráda. Ten shromáždil vojsko v Řezně a vyrazil s asi dvaceti tisíci muži směrem Konstantinopol. Druhé vojsko, které vedl francouzský král Ludvík VII., postupovalo po pobřežní silnici. To ovšem nebylo vůbec snadné. Nakonec se rozhodli v Malé Asii nalodit. „Řekové jim pronajali lodě a Ludvíkovi se podařilo doplout s malým oddílem elitních vojáků do Antiochie.“¹⁴⁰ Ostatní vojska zůstala na řeckém území a doplatila na neloajálnost Řeků. Ti vydali zbytek vojska Turkům.

¹³⁵ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 152 – 153.

¹³⁶ BROOKE, CH. *Evropa středověku v letech 962 – 1154*, s. 318 -319.

¹³⁷ Papežská bula vydaná Evženem III. dne 1. prosince 1145, pro svolání nové křížové výprav.

¹³⁸ Francouzský mnich a asket, byl významný středověký teolog, filosof, myslitel. Důležitý člen nově vzniklého cisterciáckého řádu.

¹³⁹ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 154.

¹⁴⁰ BROOKE, CH. *Evropa středověku v letech 962 – 1154*, s. 319.

V roce 1148 byla svolána konference v Akku, zde měli křižáčtí velitelé a místní králové rozhodnout co dál. Rozhodli jednoznačně, napadnou Damašek. 24. července roku 1148 se největší armáda, jakou kdy dali Frankové dohromady, ocitá u Damašku. Křižácká výprava obsazuje zahrady, sady i olivové háje kolem města. Během několika dnů však na výzvu muslimského velitele Damašku dorazila na pomoc armáda Núr ad- Dína.¹⁴¹

Frankové se tak velké armády lekli a začal zmatený útěk z města. Snažili se ukrýt ve svém táboře, kde porazili stromy a z nich si vystavěli opevnění. Po té chtěli v co nejlepší možnou chvíli uprchnout. Ovšem tato zmatená situace vedla Franky ke zkáze. *„Mnozí pěšáci z damašské milice či z okolí na ně začali číhat na stezkách, a když se cítili jistí, zabíjeli každého, koho chytili. Přinášeli pak do města jejich hlavy a dožadovali se odměny.“*¹⁴² Dále se ze svědectví arabského kronikáře Ibn al – Qalánisiho dozvídáme postupy muslimských vojsk. *„Když muslimové zahlédli stopy jejich ústupu, vyrazili za nimi již toho rána a spěchali za jejich stíny, na něž cílili svými střelami. Pobili tam mnohé z jejich zadního voje, muže, koně i vozy. Ve zbytcích franského tábora pak našli bezpočet mrtvých těl.“*¹⁴³

5.2.1 Důsledky druhé křížové výpravy

Druhá křížová výprava skončila pro křesťanský svět fiaskem. Především skončila katastrofou pro německo-francouzské vojsko. Západní křesťané si to vysvětlovali různě. Nejenže obviňovali ze spiknutí Byzantskou říši s Turky, ale vina byla samozřejmě svalována na dva hlavní vůdce křížové výpravy. Na druhou stranu, *„ale přes veškeré nezdary, přes veškerou hanbu, kterou to s sebou neslo, alespoň načas, pro papeže Evžena a opata Bernarda, ukázala druhá křížová výprava,*

¹⁴¹ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 163 -164.

¹⁴² GABRIELI, F. *Křižácké výpravy očima arabských kronikářů*, s. 77.

¹⁴³ Tamtéž, s. 77.

*stejně jako ta první, že křesťanství na takovéto povolání do zbraně odpovídá a že v takovém případě akceptuje papežské vedení.*¹⁴⁴

Druhá křížová výprava se především týkala na jedné straně křesťanů a na druhé straně muslimů. Židé tohoto tažení byli ušetřeni, ale měli povinnost platit, půjčovat peníze křižákům. Proto se jich tvrdě dotklo anulování úroku papežem Evženem III. Křižáci tedy byli osvobozeni od úroků za vypůjčené peníze.¹⁴⁵

5.3 Třetí křížová výprava

Třetí křížová výprava byla reakcí na porážku křesťanů u Hattínu, která pro zámožské křesťany představovala katastrofu. Křesťanská armáda byla zcela rozdracena. Dalším faktem bylo, že 2. října 1187 byl dobyt muslimy Jeruzalém. Za těmito událostmi stál Saladin, velmi charismatický muslimský vůdce, který svrhnul vládu Fatimovců v Egyptě a rozhodl se sjednotit islámský východ a porazit křižáky.¹⁴⁶

Zprávy, které přicházely ze Svaté země, vyvolaly v Evropě velké zděšení, proto papež Řehoř VIII. vydal bulu a povolal válečné bojovníky k třetímu tažení do Svaté země.

Německý císař Fridrich Barbarossa se na válečnou výpravu vydal jako první. Na svou první křížovou výpravu se pečlivě připravil. Jeho armáda se skládala z dvaceti tisíců rytířů. Družinu dále doprovázelo šest až sedm tisíc lidí. Jeho vojenské tažení provázely bojové úspěchy, ale německý císař tragicky umírá. Jak se můžeme dočíst z textu Ibn Al-Athíra. *„Pokračovali tedy dál na Antiochii a tam se zastavili u řeky. Král do ní vstoupil, protože se chtěl umýt a utopil se na místě, kde voda nedosáhla ani k pasu.*¹⁴⁷

¹⁴⁴ BROOKE, CH. *Evropa středověku v letech 962 – 1154*, s. 320.

¹⁴⁵ SCHUBERT, K. *Dějiny Židů*, s. 41 – 42.

¹⁴⁶ BRIDGE, A. *Křížové výpravy*, s. 216 - 217.

¹⁴⁷ GABRIELI, F. *Křižácké výpravy očima arabských kronikářů*, s. 193.

Válečná družina se rozpadla, někteří vojáci se vrátili domů. Část jich ovšem zůstala a pod vedením syna Barbarossy, Fridricha Švábského, se připojila k anglickému králi Richardovi Lví srdce. Jeho družina právě obléhala Akko. U obléhaného města Akka se k nim připojily menší výpravy křižáků, nabídly jim služby jako vojáci Kříže. Po několika měsících oblehání se pro křižáky dostavuje úspěch. Vědí, že město déle neudrží svoji neporazitelnost. Vyzívají město ke kapitulaci. Město jménem Saladina souhlasilo s podmínkami kapitulace, což obnášelo velmi vysoké výkupné: *„jejich životy budou ušetřeny a oni na oplátku předají neporušené město do rukou křižáků, zaplatí jim vysokou částku ve zlatě, propustí patnáct set zajatců včetně lordů a vrátí Svatý kříž, který ukořistili na vrcholku Hattínských rohů.“*¹⁴⁸ Na druhé straně křižáci nechají odejít z města živé a zdravé muslimy s osobními věcmi, ženami a dětmi. Musí ale ještě navíc zaplatit čtyři tisíce dinárů Markýzovi, který dohodu zprostředkoval.

Sultán Saladin otálel s vyplacením výkupného, a proto 20. srpna 1191 dochází k masakru muslimských zajatců. Křižáci vyvedli před brány města muslimské zajatce, bylo jich více než tři tisíce. Muslimští zajatci tak byli chladnokrevně pobiti mečem a kopím. Ze svědectví Saladinova rádce Baha ad-Din, popisuje následky incidentu takto: *„Následujícího rána se chtěli muslimové přesvědčit o tom, co se událo, a našli své druhy mučedníky tam, kde byli pobiti. Některé z nich dokonce poznali. Dolehla na ně hluboká bolest a od toho okamžiku neušetřili (ze zajatých nepřátel) nikoho kromě známých osob a silných mužů schopných práce.“*¹⁴⁹

Král Richard Lví srdce se s anglickou a francouzskou armádou vydává směrem Jeruzalém. Král měl pochybnosti, zda zvládne dobýt Svaté město a zda ho dokáže udržet pod křesťanskou mocí. Richard Lví srdce měl obavy, že se jeho armáda po dobytí bude chtít vrátit za svými rodinami. Hlavně je sužovalo vyčerpání z předešlých válečných výbojů. Bylo na čase uzavřít mír. Vyslal delegáty, kteří začali vyjednávat

¹⁴⁸ BRIDGE, A. *Křižácké výpravy*, s. 231.

¹⁴⁹ GABRIELI, F. *Křižácké výpravy očima arabských kronikářů*, s. 204.

o příměří. Za muslimskou stranu vedl vyjednávání Saladinův bratr Al - Ádila.¹⁵⁰

Mírová jednání byla zahájena v říjnu a trvala celý rok. V tu dobu již nebylo žádným tajemstvím, že se jednání uskutečňují a že jsou vedená v přátelském duchu. Kronikář Bahá – ad – Dín líčí jednání a podává svědectví o slovech, která Richard Lví srdce pronesl: *„Pozdrav ho, prosím, a řekni mu, že muslimové i Frankové jsou k smrti unavení, země je naprosto zničená a bylo obětováno mnoho majetku a životů na obou stranách. Přišel okamžik, abychom skončili válku. Jediné body, v nichž se neshodujeme, jsou Jeruzalém, Kříž a území. Jeruzalém je pro nás předmětem víry, jeho se nemůžeme vzdát, i kdyby z nás zbyl jediný muž. Území byste nám měli nechat odsud až k Jordánu. Kříž je pro Vás bezcenný kus dřeva, zatímco pro nás má obrovskou hodnotu. Sultán nám ho jistě rád předá a my uzavřeme mír a dáme odpočinout od této nekonečné války.“*¹⁵¹

Důležitým datem křesťansko-muslimského vztahu je 2. září 1192, kdy obě strany podepsaly mírovou smlouvu s platností na tři roky a osm měsíců. *„Bylo dohodnuto všeobecné příměří na zemi i na moři, v údolích i na horách, v poušti i ve městě, které jim zároveň přisuzovalo území od Jáfy k Caesarei, k Akkonu a k Tyru. Frankové, ačkoli měli již dříve dosti území, se z toho těšili a radovali a do příměří zahrnuli Tripolis a Antiochii, blízké i vzdálené provincie.“*¹⁵² Poutníkům byl povolen vstup k svatým místům v Jeruzalémě, Betlémě a Nazaretu. Válka byla u konce.¹⁵³

¹⁵⁰ BRIDGE, A. *Křižácké výpravy*, s. 236 – 237.

¹⁵¹ GABRIELI, F. *Křižácké výpravy očima arabských kronikářů*, s. 205 – 206.

¹⁵² Tamtéž, s. 214.

¹⁵³ BRIDGE, A. *Křižácké výpravy*, s. 245.

5.4 Důsledky tří křížových výprav

Křížácké výpravy v podstatě ztroskotaly. Dosáhly jen dílčích či snad přechodných úspěchů. K hlavnímu cíli se ani nepřiblížily. Hlavní zisk z křížáckých výprav měla především italská města a papežství.¹⁵⁴

Ovšem křížácké výpravy za „*tato dvě významná století smutně prosluly i tím, že se jak křesťanská, tak i muslimská strana vnitřně a nábožensky rozdělily. Křesťané během let vytvořili dva nesmiřitelné tábory; západní katolíci nedůvěřovali byzantským příslušníkům ortodoxní církve a pohrdali jimi, přičemž byli z hloubi srdce nenáviděni svými řecky hovořícími bratry a sestrami v Kristu. Islámský svět byl rovněž rozdělen, a to na sunnity uznávající autoritu abbéovského kalifa v Bagdádu a šíity, kteří přísahali věrnost fátimovskému kalifovi v Káhiře.*“¹⁵⁵

¹⁵⁴ Tamtéž, str. 222

¹⁵⁵ BRIDGE, A. *Křížácké výpravy*, s. 5 – 6.

6 ANTISEMITISMUS

V této kapitole bych se ráda věnovala antisemitismu ve středověké společnosti, ale abych tak mohla učinit, je nejdříve nutné pokusit se vysvětlit tento pojem. Antisemitismus je „termín vzniklý v 19. století., jemuž chybí jasná definice; je vnitřně rozporný, neboť neznamená obecně protisemitský postoj (tzn. i negativní postoj k Arabům), nýbrž nenávisť k Židům. Tento fenomén je starý jako Židovstvo samo, jak dokládají už biblické knihy nebo historické prameny.“¹⁵⁶ Antisemitismus můžeme rozdělit na několik hledisek:

- 1) Sociologické hledisko – jedná se především o neochotu Židy zařadit se do hostitelské společnosti. Vysvětlení sociologického či snad ekonomického problému, vede k hledání obětního beránka. Ten je údajnou příčinou a je tedy vinen.
- 2) Teologické hledisko – jedná se o roztržku mezi Židy a prvotními křesťany, vznikající původně z Židů. Tato roztržka vedla postupně k vzájemné nevráživosti a hledání především teologických důvodů proč mají tato dvě náboženství k sobě tak nepřátelský postoj.
- 3) Iracionální hledisko nebo také psychopatologické – jedná se o druh mentálního postižení či snad o patologickou nenávisť.

Všechna tato hlediska a postoje přispěly k masakrům židovského národa, například během křížových výprav, k inkvizičním procesům, ale také k vyháněním židovského národa z evropských zemí.¹⁵⁷

¹⁵⁶ PAVLICOVÁ, H a kol. *Judaismus, křesťanství, Islám*, s. 21.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 21.

6.1 Počátky antisemitismu

Příčiny antisemitistických postojů je nutno hledat v samotném zrodu židovského náboženství. Historie židovského národa začíná podle biblické tradice na území dnešního Izraele před více jak třemi tisíci lety. Pro tehdejší národy (Řecko – později Řím, Egypt), které uznávaly více bohů najednou, bylo židovské náboženství nepochopitelné. Židé vyznávají specifické náboženství - monoteistický judaismus (jedná se o náboženství jediného Boha). A zde vzniká první příčina antisemitismu, nepochopení jiného druhu náboženství.

Další příčinu lze hledat v rozdílnosti morálky a pravidel životního stylu. Židé a jejich přísná pravidla, která dodržují, jako je například obřízka, dietní zásady nebo sexuální život, byla nepochopena řeckým obyvatelstvem. Jelikož Řekové si rádi užívali života, pili, jedli a slavili. „Již ve starověku (ve starověkém Řecku a Římě) se setkáváme s protižidovskými projevy, vyplývajícími z naprosto odlišného charakteru židovské a řecko-římské věrouky. Svou roli sehrálo i to, že Židé žili v antickém světě v uzavřených komunitách dodržujících vlastní náboženské tradice a zvyky, a odmítali splynout s okolím.“¹⁵⁸

Počátky antisemitismu můžeme nalézt už i v učení Pavla z Tarsu. Ten si učení Ježíše Krista uzpůsobil a vložil do něj své vnímání Boha a světa. Položil tak základy ke vzniku církve, která se formovala a utvářela tak protižidovské myšlení.¹⁵⁹

6.2 Antisemitismus ve středověké společnosti

Ve středověké společnosti jsou Židé neustále obviňováni z vraždy Ježíše, jsou představováni jako vyznavači škodlivé víry, jako vyvrhelové. Proto by se pro středověký antisemitismus hodilo více označení

¹⁵⁸ www.neztratitviru.net/doc/metodika/Dejiny_antisemitismu.doc, cit. 21.3.2016.

¹⁵⁹ GAGER, John G. *The Origins of Anti-Semitism*, s. 160.

„antijudaismus“, pokud „judaismem“ myslíme právě židovské náboženství.

Ovšem to ale není jediný problém, který jim středověk připravil. Nejen, že nastává absolutní zákaz konverze k Judaismu, ale židé musí být označeni na viditelném místě například žlutým kolečkem. Navíc Židé začínají být zobrazováni tak, že jsou připodobňováni k vepřům či kozlům; od desátého století bývá satan zpodobňován i jako kozel, který má židovské rysy.¹⁶⁰

„Středověký antijudaismus našel vyjádření v mnoha diskriminačních opatřeních vydaných církví i světskými panovníky (podle ediktu milánského z r. 131 byla zakázána konverze k judaismu pod trestem smrti; Justiniánův kodex z roku 534 obsahoval také řadu protižidovských opatření), jako nejzávažnější jmenujme rozhodnutí 3. a 4. lateránského koncilu (1179 a 1215), která vedly mimo jiné k uzákonění segregace židovských obyvatel od křesťanských.“¹⁶¹

6.2.1 III. lateránský koncil

Třetí lateránský koncil se konal v roce 1179 a upravoval některé vztahy mezi Židy a křesťany. Tyto úpravy se pokusím shrnout v níže uvedených bodech:

- 1) Segregace židovského národa – začínají vznikat ghetta, kde židé musejí žít.
- 2) Křesťané nesmí sloužit u Židů – tento zákaz se vztahoval především na chůvy a kojné. Pokud některý z křesťanů tento bod porušil, byl potrestán velkými pokutami.

¹⁶⁰ www.neztratitviru.net/doc/metodika/Dejiny_antisemitismu.doc, cit. 21.3.2016.

¹⁶¹ www.neztratitviru.net/doc/metodika/Dejiny_antisemitismu.doc, cit. 21.3.2016.

- 3) Židé a zbraně na ochranu – do třetího lateránského koncilu směli Židé nosit zbraň na svoji obranu, teď to již neplatilo. Tím, že vznikala ghetta, nebylo toto nutné. Nynějšími církevními nařízeními byla vzniklá židovská sídliště postavena do zvláštního legislativního státu.
- 4) Svědectví u soudu – pokud svědčil křesťan proti Židu, jeho svědectví bylo bráno vážně, naopak to ovšem neplatilo.

Na základě třetího lateránského koncilu měli být Židé chráněni jen z důvodů obecně humánních, později ovšem toto sloužilo jako důvod k různým excesům.¹⁶²

6.2.2 IV. lateránský koncil

Tento významný koncil byl zahájen v listopadu roku 1215. Zúčastnilo se ho asi 500 biskupů a 800 opatů. Jednalo se o velmi impozantní přehlídku celého křesťanského Západu a nepřekonatelný vrchol církevního života za vrcholného středověku. Církev se především snažila o reformní opatření a upevnění církve ve středověké společnosti. IV. lateránský koncil je považován za vrchol pontifikátu papeže Inocence III.¹⁶³

Prvotním záměrem koncilu byla především pomoc křižácký státům v Palestině, ale také posílení římskokatolické církve. Koncil se scházel pouhý měsíc. Za tu dobu třikrát zasedal a schválil sedmdesát papežských kapitol. Převážná část měla za cíl posílit moc papeže a klérů. Dalšími body byly zásahy proti katarům, valdenským, ale i jinověrcům. Mezi jinověrce byli počítáni muslimové, ale i Židé.¹⁶⁴ „Židům byly věnovány poslední čtyři kánony (kánon 67 – 70).

¹⁶² www.neztratitviru.net/doc/metodika/Dejiny_antisemitismu.doc, cit. 21.3.2016.

¹⁶³ FRAZEN, A, *Malé církevní dějiny*, s. 162 – 163.

67. kánon pojednává o židovské lichvě, stanovuje termín „přiměřena lichva“, výše úroku není však přesně stanovena a výklad tohoto kánonu je ponechán na interpretaci místního zákonodárství. Židům bylo povoleno vlastnit domy a pozemky, museli odvádět pravidelný desátek církvi, navíc byla každá židovská rodina povinna platit „velikonoční daň“, ale tento kánon byl uplatňován jen v některých oblastech.

68. kánon se týká zvláštního oděvu pro Židy a muslimy. V zájmu důsledného odloučení křesťanů od každého, kdo by je mohl odvrátit od víry, bylo nutné rozpoznat Žida či muslima na první pohled, aby nemohlo omylem dojít k osobnímu kontaktu, zvláště pohlavnímu styku. Odlišnosti oděvu spočívaly v různých úpravách, jimiž byl například zvláštní střih, určitá barva, nejčastěji žlutá, geometrický vzor, například část oděvu ve tvaru kruhu, kolečka, hvězdy, nebo čtverce, zvláštní žlutý klobouk (Judenhut), pro ženy žlutá stužka ve vlasech, čapky, šátky, nebo plášť. Varianty tohoto kánonu podlely místním zákonům a měnily se během času. V Českých zemích byli za vlády Lucemburků a později za Ferdinanda I. od nošení zvláštního znamení osvobozeni privilegovaní Židé, kteří měli blízko ke královskému dvoru a poskytovali mu bankovní služby. Od 16. století se této výsadě těšili „dvorní Židé“.

69. kánon se týkal vyloučení Židů z veřejných funkcí. Židům tak byl znemožněn vstup do politického a veřejného života, nemohli zastávat významné pozice ve státní správě. A konečně 70. kánon se týkal konvertitů, kterým zakazuje návrat k původní víře.¹⁶⁵

¹⁶⁴ BUDIL, Ivo. TYDLIDATOVÁ, Věra. ARAVA-NOVOTNA, Lena a TARANT, Zbyněk. *Encyklopedie dějin antisemitismu*, s. 46.

¹⁶⁵ BUDIL, Ivo. TYDLIDATOVÁ, Věra. ARAVA-NOVOTNA, Lena a TARANT, Zbyněk. *Encyklopedie dějin antisemitismu* s. 47.

6.3 Ghetta

Nejprve bychom si měli určit význam slovíčka ghetto. Ghetto je italského původu. Z publikace *Judaismus, Křesťanství, Islám* od autorky Heleny Pavlicové se dozvídáme, že je “odvozené od jména benátské čtvrti Ghetto Vecchio a používalo se k označení čtvrtí nebo separovaných částí měst určených židovským komunitám k obývání. Židé (podobně jako jiné cizí národnostní elementy) tvořili uvnitř hostitelské společnosti do jisté míry uzavřené enklávy, dané odlišnou kulturou i náboženstvím.”¹⁶⁶

Nejvýraznějším a nejstarším projevem diskriminace Židů byla povinnost žít od ostatních obyvatel odděleně. „*Soužití křesťanů se Židy bylo výslovně zakázáno na III. a IV. lateránském koncilu roku (1179, 1215), ale teprve v 16. století dostalo jednoznačný výraz v podobě uzavřeného ghetta.*“¹⁶⁷

Co to vlastně ghetto bylo? Jednalo se o téměř klasické město. Byly to oddělené části města, které měly pevně stanovenou rozlohu. Například byly ohraničeny hradbami, zdmi, závorou či dokonce i drátem. Ghetto si žilo svým vlastním životem. Židovští řemeslníci neměli nebo snad spíš nesměli obchodovat s okolními obyvateli. Židé směli ghetta opouštět jen za zvláštních podmínek.¹⁶⁸

Mimo jiné, společenská izolace v ghettu měla i svá pozitiva. Židovské čtvrti, které byly nuceně odděleny, se již ve středověké společnosti stávaly základem židovských obcí. Obec měla svoji vlastní samosprávu. Hlavním centrem byla synagoga. Uvnitř ghetta Židé podléhali svým vlastním židovským zákonům. To především znamenalo, že pokud se uskutečnil soud, židé jednali podle vlastního židovského práva.

¹⁶⁶ PAVLICOVA, H. a kol. *Judaismus, Křesťanství, Islám*, s. 43.

¹⁶⁷ PAVLÁT, T. *Židé – dějiny a kultura*, s. 87.

¹⁶⁸ <http://www.holocaust.cz/dejiny/antisemitismus-2/historicky-vyvoj-antisemitismu/stredoveke-koreny-protizidovskych-predsudku/cit. 21.3.2016>.

Jestliže se uskutečnil soud s křesťanem, soudcem byl tak zvaný židovský rychtář – křesťan, který znal jak právo městské, tak právo židovské. Náboženská svoboda, která v ghettech panovala, umožňovala především rozvoj židovské kultury, ale také literatury, písemnictví a práva. Tím vším přispívala k rozvoji židovské vzdělanosti a upevňovala jejich identitu. Život v ghettech zabraňoval rozpouštění a zániku židovské kultury, tradic, ale především rozpouštění a zániku židovských specifik v prostředí majoritní kultury.¹⁶⁹

Jak jsme se výše přesvědčili, uzavřený život v ghettu byl opravdu ponižující, ale na druhou stranu lze soudit, že dokázal přispět k rozvoji židovské kultury. Hlavně židovský národ sjednotil a poskytl jim určitý pocit bezpečí.

6.4 Lichvářství

K hlavním antisemitským argumentacím patřila ve středověké společnosti židovská lichva. Židé se většinou živilo jako prodejci, kteří přicházeli do Evropy z Orientu. V Evropě se usadili, ale stále se živilo jako obchodníci. „V roce 1179 II. lateránský koncil zakázal křesťanům věnovat se obchodu s penězi. A protože neexistuje obchodní podnikání bez půjček, bylo dovoleno Židům to, co bylo zakázáno křesťanům. A tak vlastně díky křesťanům vznikla tradice ekonomické moci Židů.“¹⁷⁰ Od Židů si půjčovali jak panovníci, tak církevní hodnostáři a z jejich půjček byly dotovány stavby nebo třeba válečné výpravy.

Na půjčování za úrok židé neviděli nic špatného, vždyť už v textu v Bibli, ve Starém zákoně, se můžeme dočíst: „Jestliže půjčíš stříbro někomu z mého lidu, zchudlému, který je s tebou, nebudeš se k němu chovat jako lichvář, neuložíš mu úrok.“ (Ex 22, 24)

¹⁶⁹ <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b04zide.pdf> cit. 21.3.2016.

¹⁷⁰ MESSADIÉ, G. *Obecné dějiny antisemitismu*, s. 136.

Dále si své odůvodnění našli v páté knize Mojžíšově: „*Cizinci můžeš půjčovat na úrok, ale svému bratru na úrok půjčovat nesmíš, aby ti Hospodin, tvůj Bůh, požehnal ve všem, k čemu přiložíš svou ruku na zemi, kterou jdeš obsadit.*“ (Dt 23,21). Z toho vyplývá, že židé si tak mezi vlastními půjčovali bezúročně, ale cizincům, ať už se jednalo o křesťany, půjčovali na úrok a pečlivě si vše dokázali spočítat. Křesťanům byla taková činnost zakázaná.

Počátek lichvy můžeme hledat někdy po skončení první křížové výpravy, jelikož stála více peněz než přinesla a důležité bylo se někde zahojit. Proto v roce 1184 nechal Filip II. August zavřít pařížské Židy a nařídil jim odevzdat zlato, peníze i drahé kovy. Tato událost se stala za oslav židovského svátku Šabat. Ovšem ani to nepomohlo a rok na to se ten samý panovník, „*jemuž stále chyběly peníze, ještě vylepšil: dal Židům tři měsíce na to, aby opustili jeho území, a zmocnil se veškerého jejich nemovitého majetku, domů, polí, sklepů a sýpek, stejně jako jejich pohledávek. A aby křesťanská populace spolkla tuhle bohapustou loupež, která přece jen poněkud přesáhla hranice křesťanského milosrdenství, prohlásil Filip II. August, že se mohou majitelé pohledávek svého majetku domoci, pokud pětinu její ceny věnují královské pokladně.*“¹⁷¹ Pokud tak udělají a zaplatí určitou sumu do pokladny, budou pak židé pod ochranou krále. Dnešním jazykem se to dá shrnout tak, že šlo pouze o peníze. „*A právě tady vznikl mýtus Žida s křivými prsty, lačnického po zlatě.*“¹⁷²

¹⁷¹ MESSADIÉ, G. *Obecné dějiny antisemitismu*, s. 135.

¹⁷² Tamtéž, s. 135 -136.

Peníze Židy na jedné straně chránily, přinášely jim obživu, kontakt s nežidovským obyvatelstvem. Půjčování peněz se stalo i důležitým ekonomickým faktorem středověké společnosti. Ovšem na druhé straně vyvolávaly u ostatních závist, pomluvy, pověry a především nesnášlivost. Staly se příčinou k nařčení z krádeží, ze židovského spiknutí, z lenosti a nicnedělání.¹⁷³

6.5 Znesvěcování hostie

Dalším nesmyslným důvodem, který si křesťané našli, aby zaútočili na Židy, bylo obvinění ze znesvěcování hostie. Tento důvod se stal i jedním z bodů na IV. lateránském koncilu. Právě první z koncilních kánonů na znesvěcování hostie pomýšlí. *„De fide catholica, inaugurující tzv. doktrínu o transsubstanciaci (od latinského adjektiva transsubstantiatus) nabyt radikálního významu. Tato doktrína kanonizovala latinské pojetí eucharistie jako nefigurativní a „skutečný“ rituál, při němž měl Bůh ze své moci modifikovat řád přírody, působit na substanci daru v podobě chleba a vína a jejich posvěcení prostřednictvím kněze během mše mělo vest k reálnému zpřítomnění božího syna, tedy Ježíše Krista, a k manifestaci svatosti v přirozeném i nadpřirozeném světě.“*¹⁷⁴

Jak vlastně obvinění ze znesvěcování hostií vzniklo? První zmínku o eucharistických zázracích o odlišných stupních najdeme již v 6. století v díle Řehoře z Tours. Dále pak u teologa, který žil v 9. století. Tímto teologem byl Paschase Radbert. Ovšem v této době si to nikdo nespojil se znesvěcením hostie. To přišlo až v posledních desetiletích 13. století k čemuž právě přispěl výše uvedený lateránský koncil.¹⁷⁵ Vypadá to, že

¹⁷³ <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b04zide.pdf>, cit. 21.3.2016.

¹⁷⁴ BUDIL, Ivo. TYDLIDATOVÁ, Věra. ARAVA-NOVOTNA, Lena a TARANT, Zbyněk. *Encyklopedie dějin antisemitismu*, s. 272.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 272.

tento zlovolný a specificky křesťanský mýtus o znesvěcování hostie se zrodil v Německu a stal se záminkou nesčítelným židovským masakrům. Poblíž Berlína v roce 1243 se rozšířila pověst, že Židé ukradli hostii. S tímto posvěceným předmětem prováděli znesvěčující ceremonie a ďábelsky ji zneužívali. O pár desítek let později, v roce 1298, v Rottingenu ve Frankách vyvolala pomluva o zneuctění hostie další šílené vraždění židovského národa.¹⁷⁶

Falešné pomluvy o zneuctění hostií vyvolaly další krvavé vyvražďování Židů. *„Rituální vraždy nebyly v těchto přípězích aktem jednoduchých vrahů, činem vykonaným jednotlivcem z čistě osobního rozrušení nebo nenávisti. Byly to údajně rituální úkony židovských obcí, na kterých se podíleli nebo o kterých přinejmenším věděli všichni. Židé proto nebyli vinni jako jednotlivci, nýbrž jako společenství. Nejednali na základě osobní iniciativy, nýbrž podle domnělých předpisů, protože krev křesťanů potřebovali z náboženských důvodů. Už kvůli své zavrženíhodné víře byli nepřáteli všech křesťanů.“*¹⁷⁷

Tento „módní trend“ středověku se šířil dál a dál. I v Norimberku měly nepravdivé pověsti o zneuctění hostie hrůzné následky. Jedna verze, druhá verze, jeden výmysl k druhému a hlavně fáma se stávala opravdovým mýtem. Argumentem pro obvinění se stalo paranoické tvrzení, že Židé se tímto způsobem snaží podruhé ukřižovat Kristovo tělo, které je přítomné v hostii. Jak dále povzbudit antisemitské nálady? Zbožné duše údajně rozesílaly po kostelech zlomky údajně zneuctěné hostie. Dělal to proto, aby zneuctěné hostie byly vystaveny na obdiv kněží, ale i davu, který do kostela chodil. Tento jev se dá přirovnat k epidemii, která se rozšířila téměř po celé Evropě a vyvolala opravdu nesmyslné fámy. Hostie klouzaly z židovských rukou nebo také vzlétaly

¹⁷⁶ MESSADIÉ, G. *Obecné dějiny antisemitismu*, s. 145 -146.

¹⁷⁷ <http://glosy.info/texty/nepratelstvi-vuci-zidum-ve-stredoveku/3>, cit. 20.3.2016.

a zapříčinily zřícení synagogy. Na druhé straně se měnily v motýlka a působily i na některé malomocné léčivou silou. Někdy se ale také píše, že hostie bolestně křičely jako ukřižované dítě.¹⁷⁸

K šíření pomluv přispěla i velkou měrou kazatelská literatura ve 13. a 14. století, kdy se stala vyprávění o znesvěcení hostie součástí kázání. O rozšíření pomluv se též postarali duchovní z řádů žebravých mnichů.¹⁷⁹

6.6 Rituální vraždy

Jeden z nejtrvalejších příspěvků středověku až po historii západní nesnášenlivosti je mýtus, že Židé praktikují rituální vraždy na křesťanských dětech.¹⁸⁰ Pomluvy, které vznikaly v té samé době, jako zneuctění hostie, byly pomluvy o rituálních vraždách dětí nebo mladých slečen. Židé údajně jejich krev přidávali do satanských hostií. První a asi nejstarší zmínka o rituální vraždě pochází ze střední Anglie. V Norwichi byl v roce 1144 ukřižován křesťanský chlapec jménem William. *„V roce 1144 zmizel v anglickém městě Norwich dvanáctiletý Vilém, syn významného místního farmáře. O dva dny později bylo na okraji města nalezeno jeho tělo s bodnými ranami na hlavě. Obvinění byli místní Židé, proti nimž vznesla obvinění jak chlapcova matka, tak později jako svědci sloužící v jedné židovské domácnosti. Obvinění Židé byli zachráněni místním šerifem, legenda o Vilémově mučednické smrti a jeho kult se však prostřednictvím kazatelů rozšířil po celé Anglii a byla obohacována tradičními pověrami a mýty.“*¹⁸¹

¹⁷⁸ MESSADIÉ, G. *Obecné dějiny antisemitismu*, s. 145 -146.

¹⁷⁹ <http://glosy.info/texty/nepratelstvi-vuci-zidum-ve-stredoveku/3>, cit. 20.3.2016.

¹⁸⁰ McCulloh, John M. *Jewish Ritual Murder: William of Norwich, Thomas of Mnmouth and the Early Dissemination of the Myth*, str. 698, dostupné na <http://www.journals.uchicago.edu/doi/10.2307/3040759>, cit. 20.3.2016.

¹⁸¹ <http://www.holocaust.cz/dejiny/antisemitismus-2/historicky-vyvoj-antisemitismu/stredoveke-koreny-protizidovskych-predsudku/obvineni-zidu-z-ritualni-vrazdy-2/>, cit. 20. 3. 2016

K druhému nesmyslnému nařčení Židů z rituální vraždy došlo v Německu roku 1147. V řece Mohuči byl nalezen mrtvý křesťan. Neproběhlo ani žádné vyšetřování vraždy a došlo hned k obvinění místních Židů. Poté bylo několik Židů ihned ubito.¹⁸²

Brzy poté se objevily velmi podobné verze ve Francii, které měly tragické následky. Třeba v roce 1171 v Blois byla upálena celá židovská komunita, jednalo se o téměř 30 židů. Stejně tak se stalo i v roce 1179 v Pontoise, kde bylo upáleno na sto židů.¹⁸³

Existovala ale i další nesmyslná varianta proč Židé potřebují krev křesťanů. Prováděli rituální vraždy ze snahy opatřit si křesťanskou krev, proto aby mohli léčit své vlastní neduhy. Jednalo se především o lék proti krvácení při porodech nebo při provádění obřizky.¹⁸⁴

Ovšem kdo by se tomu věnoval nebo měl trochu zájem nalézt pravdu, přišel by na to, že tato obvinění jsou falešná. Vždyť Židé nikdy krev k rituálům nevyužívali. Dokonce jim toto bylo zakázáno. Už ve Starém zákoně nalezneme tento zákaz „*Nebudete jíst žádný tuk ani žádnou krev.*“ (Leviticus 3, 17). I rabínské kněží se snažili přispět svým vysvětlením, že židovské náboženství zakazuje jakoukoliv krev. „*Krev byla totiž "velmi zvláštní mízou" - především v lidové víře. Každý, kdo měl i to nejnepatrnější povědomí o Židech, jejich představách a předpisech, věděl, že povídačky o rituálním užití krve křesťanů nemůžou být pravdivé. Neboť Židé považovali krev, i zvířecí, za něco znečišťujícího a sama představa, že by pro své "rituální účely" používali jakoukoli krev, musela každému, kdo měl toto povědomí, připadat absurdní.*“¹⁸⁵

¹⁸² BUDIL, Ivo. TYDLIDATOVÁ, Věra. ARAVA-NOVOTNA, Lena a TARANT, Zbyněk. *Encyklopedie dějin antisemitismu*, s. 235.

¹⁸³ MESSADIÉ, G. *Obecné dějiny antisemitismu*. Praha: PRÁH, 2000. ISBN: 80-7252-038-5, s. 146.

¹⁸⁴ <http://www.holocaust.cz/dejiny/antisemitismus-2/historicky-vyvoj-antisemitismu/stredoveke-koreny-protizidovskych-predsudku/obvineni-zidu-z-ritualni-vrazdy-2/>, cit. 20.3.2016.

¹⁸⁵ <http://glosy.info/texty/nepratelstvi-vuci-zidum-ve-stredoveku/3>, cit. 20.3.2016.

O nesmyslnosti těchto argumentů byli přesvědčeni králové i císaři, kteří povolali teology a různé specialisty, včetně židovských konvertitů. Všechny tyto vzdělanosti dospěly k názoru, že se jedná o pomluvy a nikde, v žádné židovské literatuře nenajdeme podnět k rituálním vraždám a konzumaci krve. Ba právě naopak. Židovská literatura tohle vše zakazuje. Na základě tohoto zjištění vydal Friedrich II. roku 1236 Zlatou bulu. Ta měla Židy před podobnými pomluvami chránit. O jedenáct let později vydal bulu na ochranu židů i Inocenc IV. a následovali ho i další papežové.¹⁸⁶ Ovšem i přes snahu králů, císařů a papežů nedošlo zcela k potlačení této nesmyslné lži. Stále se objevovaly nové varianty o rituálních vraždách. Opět se ve 14. a 15. století zvedla velká vlna nenávisti a dochází k mnoha krveprolitím. „*Tak například roku 1336 bylo v Praze upáleno několik desítek Židů obviněných mimo jiné z toho, že „užívají křesťanské krve“.*“¹⁸⁷

Židé se proti pomluvám a především proti lidské hlouposti neměli jak chránit. Nepomohli jim ani vstřícní králové. Bohužel obvinění z rituálních vražd je pronásledovala po několik dalších století a jejich následky byly opravdu tragické.

6.7 Šíření nemocí a otrava studní

Ve čtrnáctém století se na evropském kontinentě objevuje dosud neznámá nemoc a tou je černá smrt, neboli mor. Následky této nemoci byly opravdu tragické. Nebyla ušetřena žádná část římskokatolického světa. Počet obětí byl opravdu veliký, během velmi krátkého časového úseku zemřela až třetina evropské populace. Našli se tací, kteří považovali mor za boží trest, který trestá společnost za hříchy. Na druhé straně stojí ale i názory, že se jedná o pohromy síly zla, s tím, že je nutné ukázat na ty, kdo se zlem uzavřeli tajnou dohodu. Nabízela se spousta

¹⁸⁶ BUDIL, Ivo. TYDLIDATOVÁ, Věra. ARAVA-NOVOTNA, Lena a TARANT, Zbyněk. *Encyklopedie dějin antisemitismu*, s. 235.

¹⁸⁷ PAVLÁT, L. *Židé – dějiny a kultura*, s. 90 -91.

tajných spolupracovníků, ale jako spojenci s ďáblem a tedy i ti, kdo můžou za šíření moru, jsou označeni Židé. Důvody k tomuto označení jsou celkem jasné. Vždyť od dvanáctého století byli Židé vnímáni jako ti, kdo žijí nepřátelstvím vůči křesťanství. Jak bylo výše zmíněno, židé byli považováni za ty, kdo vraždí a věší na kříž křesťanské mladíky, zneužívají hostie a používají krev k léčení nemocí. Proto bylo jasným a logickým krokem připsat Židům touhu k vyvraždění všech křesťanů otravováním studní a tedy i k rozšíření moru.¹⁸⁸

K přesvědčení, že za vším stojí židé, přispěla i další věc. *„Židé byli ihned uvrženi do žaláře, mučení a podle očekávání také "přiznali" během mučení své "zločiny"; někteří dokonce prozradili recept toho hrozného jedu, který vyvolával mor. Tato "přiznání" byla v mžiku opatřena odpovídajícími komentáři a průvodními dopisy a rozeslána na všechny směry. Lidé si je předčítali a alespoň částečně jim i věřili.“*¹⁸⁹

První pomluvy o otravách studní se objevily ve Francii, na jaře či v létě v roce 1348. Po té se ve Švýcarsku na mučidlech přiznal Žid jménem *Agimet*. Údajně na příkaz jistého rabína otrávil studny speciálním práškem, který mu byl poslán. Nebezpečná legenda zapouští své kořeny a tentýž měsíc jsou všichni Židé v Basileji vyvražděni. To a další nepokoje ovšem napomohly jen k dalšímu šíření závažné nákazy.¹⁹⁰

*„Židé byli vražděni především na Pyrenejském poloostrově a v německých zemích. K pogromům došlo Norimberku, v Augšpurku, v Trevíru, Frankfurtu nad Mohanem a mnoha dalších místech.“*¹⁹¹ Židé proto utíkají z Německa. Prchají po celé střední a východní Evropě. Někteří zamíří do českých zemí, ale větší část zamíří do Polska. Těžké útrapy a nesmyslné obviňování nutí Židy k opuštění svých domovů a uchýlení se do azylu. Bohužel to ale nic nevyřeší a nemoc jde spolu

¹⁸⁸ CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa*, s. 195.

¹⁸⁹ <http://glosy.info/texty/nepriatelstvi-vuci-zidum-ve-stredoveku/4>, cit. 20.3.2016.

¹⁹⁰ BUDIL, Ivo. TYDLIDATOVÁ, Věra. ARAVA-NOVOTNA, Lena a TARANT, Zbyněk. *Encyklopedie dějin antisemitismu*, s. 196.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 196.

s uprchlíky ruku v ruce na nové místo. To právě nevědomky podporuje nesmyslnou fámu o otravách studní.¹⁹²

Najdou se ale tací panovníci, kteří se snaží Židy před útoky chránit. Jedním z panovníků, který Židy chrání, je polský král Kazimír III. Ten díky své manželce Ester přijímá Židy na svém území a jen díky tomu se jidiš dostává hluboko do východního Polska. Dalším panovníkem, který měl tendenci chránit Židy v českých zemích, byl římský císař Karel IV. Ten dokonce vyzval své poddané, aby nechali Židy zcela na pokoji. Ale na území Německa vyjma Augšpurku se tak nestalo. Viníky pogromů nepotrestal a dokonce jim udílel generální pardon. *„Tyto pogromy znamenaly vyvraždění asi 200 německých židovských komunit. Židé byli pobíjeni, topeni a upalováni, jejich majetek rozkraden. Materiální motivace přitom mohla mnohdy být primárním důvodem rozdmýchání podobných vášní, jak to naznačují například záznamy o pogromu ve Štrasburku z roku 1349. Papež Klement VI. sice vydal již roku 1348 dvě zvláštní buly, které popřely obvinění Židů z otravování studní, prohlašovaly tato obvinění za dílo ďáblovo a zakazovaly křesťanům Židy jakkoliv napadat, ovšem jak ukazují právě události ze Štrasburku, kde bylo zaživa upáleno 900 Židů, řádění to nezastavilo. K pogromu, motivovanému pomstou za údajný židovský podíl na šíření Černé smrti, došlo roku 1349 i v Praze a o rok později v Chebu.*¹⁹³

¹⁹² BUDIL, Ivo. TYDLIDATOVÁ, Věra. ARAVA-NOVOTNA, Lena a TARANT, Zbyněk. *Encyklopedie dějin antisemitismu*, s. 196.

¹⁹³ Tamtéž, s. 197.

7 ZÁVĚR

Hlavním cílem mé diplomové práce „Křesťanství a Judaismus ve středověké společnosti“ bylo popsat vzájemný vztah těchto dvou monoteistických náboženství.

Ohlédnutím zpět do historie zjistíme, že oddělení křesťanství od judaismu bylo velmi složitým procesem, který trval několik desítek let. Obě monoteistická náboženství procházejí velmi těžkým obdobím. Dostávají se na výsluní, ale přichází pád a krutost pronásledování.

Vývoj Křesťanství a budování prvotní církve bylo opravdu velmi složité. Křesťanství se setkávalo s mnoha překážkami, jako bylo židovství, pohanství a také především s nelibostí některých císařů Římské říše. Přesto si udrželo své postavení ve společnosti. Díky horlivým misionářům se křesťanství dostává do všech evropských koutů a později i dále do světa. Právě díky významným osobnostem jako byl Pavel z Tarzu a ostatní zmiňovaní, kteří věřili v Boha a šířili jeho víru, si křesťanství udrželo své postavení v tehdejší Evropě a postupně si získávalo další a další stoupence, jež podporovali šíření křesťanství. Podařilo se udržet vzestup Křesťanství, a proto ve čtvrtém století je vyhlášeno státním náboženstvím v Římské říši.

Důležitým obdobím ve středověku je utváření křesťanské církve a především postojů mezi muslimy, židy a křesťany. Proto jsem ve své diplomové práci tomuto tématu vyčlenila značný prostor. Představila jsem všechna tři monoteistická náboženství a jejich soužití na evropském kontinentu. Zásadním faktem středověké západokřesťanské společnosti bylo to, že křesťané nebyli schopni přijmout ani tolerovat jiné náboženství. Vyznavači odlišných náboženství měli být christianizováni. Na druhé straně židé ani muslimové s tolerancí jiného náboženství neměli problém, proto jejich soužití na Iberském poloostrově zaznamenalo velký úspěch v oblasti různých věd, jako byla medicína či filozofie.

Ve středověku je křesťanství velmi silným náboženstvím, a proto ovlivňuje i politickou situaci na starém kontinentě. Papežové vyhlašují křížové výpravy. První tři křížové výpravy ovlivnily dějiny všech tří monoteistických náboženství. První křížácká výprava byla vedena ve velmi velkém bojovém zapálení, kdy přišlo o život tisíce křesťanů, židů, ale i muslimů.

Velkým milníkem středověku je IV. lateránský koncil, kdy dochází k úplné segregaci Židů. Musejí žít v ghettech, musejí být označeni, aby bylo poznat, že jsou to Židé. Dále se o nich šíří nesmyslné lživé pomluvy, ať už se jednalo o rituální vraždy či znesvěcování hostií. Židé jsou navíc obviněni ze šíření moru a otravy studní. Ve středověku probíhá opravdu velká diskriminace židovského národa. Přes všechny výše uvedené skutečnosti se Židé navíc stávají majetkem králů a za svoji ochranu musejí platit vysoké daně. Spory mezi Židy a křesťany trvají od samého začátku, ale v období středověku se zintenzivňují a v mnoha případech se s nimi můžeme setkat i dnes.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Praha: Česká biblická společnost, 2006. ISBN 80-85810-41-7.
- BRENNER, Michael. *Malé dějiny židů*. Praha: Paseka, 2014. ISBN: 978-80-7432-443-7.
- BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. 1.vyd. Praha: Rozmluvy a Voznice: LEDA, 2013. ISBN 978-80-7335-314-8.
- BROOKE, Christopher. *Evropa středověku v letech 962–1154*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-831-2.
- BUDIL, Ivo. TYDLIDATOVÁ, Věra. ARAVA-NOVOTNA, Lena a TARANT, Zbyněk. *Encyklopedie dějin antisemitismu*. 1.vyd. Západočeská univerzita v Plzni, 2013 ISBN 978-80-261-0206-9.
- CHAZAN, Robert. *Židé středověkého západního křesťanského světa*. Praha: Argo, 2009. ISBN: 978-880-257-0138-6.
- COHEN, Mark R. *Pod křížem a půlměsícem, Židé ve středověku*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-352-8.
- FISHBANE, Michael A. *Judaismus, zjevení a tradice*. Praha: Prostor, 1999. ISBN 80-85190-95-8.
- FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-008-7.
- FRÖHLICH, Roland. *Dva tisíce let dějin církve*, Praha: Vyšehrad spol. s r.o., 1999. ISBN 80-7021-268-3

- FUNDA, Otakar. *Ježíš a mýtus o Kristu*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1276-8.
- GABRIELI, Francesco. *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*. Praha: Argo, 2010. ISBN 978-80-257-0333-5.
- GAGER, John. G. *The Origns of Anti-Semitism:Attitudes Toward Judaism in Pagan and Christian Antiquity*. New York, 1983, ISBN: 0-19-503316-7.
- Le GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021- 808-8.
- HOŠEK, Pavel. *Židovská teologie křesťanství*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. ISBN 978-80-7325-257-1.
- JAROŠOVA, Jindra. *Svatí kacíři aneb Reportáž nejen z Velké Moravy*. Radioservis, a.s., Praha 2000. ISBN 80-86212-09-2.
- JOHNSON, Paul. *Dějiny křesťanství*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN: 80-85959-41-0.
- JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Praha, ROZMLUVY, 1995. ISBN: 80-85336-21-6.
- *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Brno: Československý spisovatel, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-7459-080-1.
- LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mnišství*. Brno, Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury; Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-536-4.

- MESSADIÉ, Gerald. *Obecné dějiny antisemitismu*. Praha: Práh, 2000. ISBN 80-7252-038-5.
- MUNDY, John H. *Evropa vrcholného středověku 1150-1300*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-927-0.
- PAVLÁT, Leo. *Židé – dějiny a kultura*. Praha: Židovské muzeum, 1997., ISBN 80-86889-11-4.
- PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Judaismus, Křesťanství, Islám*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0440-6.
- PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, s. r. o., 1993. ISBN:80-900895-4-2.
- POTOK, Chaim. *Putování, dějiny židů*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-425-1.
- SCHUBERT, Kurt. *Dějiny Židů*. Praha: Svoboda, 2003. ISBN: 80-205-1036-2
- SCHUBERT, Kurt. *Židovské náboženství v proměnách věků*. Praha: Vyšehrad, 1994. ISBN: 80-7021-075-3.
- ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve*. Praha: Kalich, 1990. ISBN 80-7017-204-5.
- TOMKINS, Stephen. *Stručné dějiny křesťanství*. Praha, Volvox Globator., 2009. ISBN 978-80-7207-703-8.
- VOUGA, Fraçoise. *Dějiny raného křesťanství*, Praha: Vyšehrad spol. s r.o., 1997. ISBN 80-7021-231-4, s 96.

9 INTERNETOVÉ ZDROJE

MOR V LETECH 1348 – 1350, In [on-line]. [cit. 20.3.2016]. Dostupné z <http://glosy.info/texty/nepratelstvi-vuci-zidum-ve-stredoveku/4>.

McCULLOH, John M. Jewish Ritual Murder: William of Norwich, Thomas of Monmouth and the Early Dissemination of the Myth, str. 698, In [on-line]. [cit. 20.3.2016]. dostupné na: <http://www.journals.uchicago.edu/doi/10.2307/3040759>.

NEPŘÁTELSTVÍ VŮČI ŽIDŮM VE STŘEDOVĚKU, In: [on-line]. [cit. 20.3.2016]. Dostupné z <http://glosy.info/texty/nepratelstvi-vuci-zidum-ve-stredoveku/3>.

OBVINĚNÍ ŽIDŮ Z RITUÁLNÍ VRAŽDY, In [on-line]. [cit. 20.3.2016]. Dostupné z <http://www.holocaust.cz/dejiny/antisemitismus-2/historicky-vyvoj-antisemitismu/stredoveke-koreny-protizidovskych-predsudku/obvineni-zidu-z-ritualni-vrazdy-2/>

PROTIŽIDOVSKÉ PŘEDSUDKY, In: www.holocaust.cz. [on-line]. [cit. 21.3.2016]. Dostupné z <http://www.holocaust.cz/dejiny/antisemitismus-2/historicky-vyvoj-antisemitismu/stredoveke-koreny-protizidovskych-predsudku/>.

ZAHRADNIKOVÁ, Marie. Historický nástin antisemitismu, s důrazem na české země. In: www.neztrativiru.net. [on-line]. [cit. 21.3.2016]. Dostupné z: http://www.neztrativiru.net/doc/metodika/Dejiny_antisemitismu.doc.

ŽIDÉ, In: www.pf.jcu.cz. [on-line]. [cit. 21.3.2016]. Dostupné z <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b04zide.pdf>.

10 RESUMÉ

This thesis is divided into five main chapters, and each chapter is divided into parts. In the first part of the thesis, I focused on the development of Judaism and Christianity. I deal with Judaism and its origins, laws and ideas. I also mention the Ten Commandments, which to this day affect the lives of not only Jews, but also Christians.

In the following chapters I deal with the emergence of Christianity, the coming of Jesus Christ, and the first missionary journeys that were made thanks to the apostles, and the beginning of Christianization of the European continent.

Next, I mention important personalities, missionaries, who contributed to the Christianization of Europe.

The pivotal chapter of the thesis covers the relationship between Judaism and Christianity in mediaeval society, where Judaism and Christianity coexisted, describes how they influence each other, and what hardships both religions endure. In this chapter, I also mention a new religion coming from the East, which is Islam. This reaches as far as the Iberian Peninsula, where it affects the coexistence of these two monotheistic religions.

In the penultimate part of the thesis, I focused on the first three Crusades, where Christians fought for the liberation of Jerusalem. These quests affected the lives of not only Christians, but also Jews and Muslims.

The last part of the thesis is devoted to anti-Semitism in mediaeval society. It describes the difficulties that a Jewish nation had to endure in the Middle Ages.

11 PŘÍLOHY

11.1 Seznam příloh

- Příloha č. 1: Obrazová příloha – Abrahám obětující Izáka
- Příloha č. 2: Obrazová příloha - Ježíš Kristus
- Příloha č. 3: Obrazová příloha - Pavel z Tarzu
- Příloha č. 4: Obrazová příloha – Moše ben Maimona (Maimonides)
- Příloha č. 5: Obrazová příloha – Mapa první křížová výprava
- Příloha č. 6. Obrazová příloha – Opat Bernard z Clairvaus vyzývá k zahájení druhé křížové výpravy
- Příloha č. 7. Obrazová příloha - Králové Richard Lví srdce a Filip II. přijímají kapitulaci Akkonu
- Příloha č. 8 – Obrazová příloha – Žid tráví křesťanskou studnu
- Příloha č. 9. Obrazová příloha – Zobrazení údajné rituální vraždy Šimona z Trentu, spáchané Židy (výřez, Buch der Chroniken, 1493)

11.2 Přílohy

Příloha č. 1. Obrazová příloha – Abrahám obětující Izáka

Abrahám obětující Izáka

Zdroj: www.cs.wikipedia.org

URL: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Iz%C3%A1k#/media/File:ReuternAbraham.jpg>

Příloha č. 2. Obrazová příloha - Ježíš Kristus

Ježíš Kristus

Zdroj www.obrazy-galerie.cz/

UR: <http://www.obrazy-galerie.cz/obrazy-kresby-jezis-kristus-440.html>

Příloha č. 3. Obrazová příloha – Pavel z Tarzu

Pavel z Tarzu

Zdroj: www/cs.wikipedia.orgURL: http://cs.wikipedia.org/wiki/Pavel_z_Tarsu

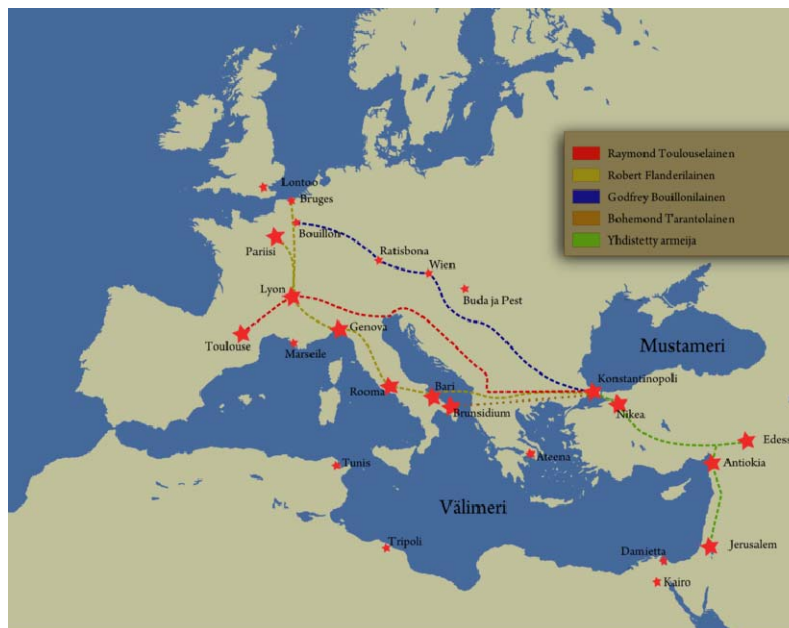
Příloha č. 4. Obrazová příloha – Moše ben Maimona (Maimonides)

Moše ben Maimona (Maimonides)

Zdroj: www.jewishstudies.buffalo.eduURL: <http://jewishstudies.buffalo.edu/wp-content/uploads/sites/23/2015/01/maimonides.jpg>

Příloha č. 5. Obrazová příloha – Mapa první křížové výpravy

Mapa první křížové výpravy

Zdroj: [www/cs.wikipedia.org](http://cs.wikipedia.org)URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/Prvni_krizova_vyprava

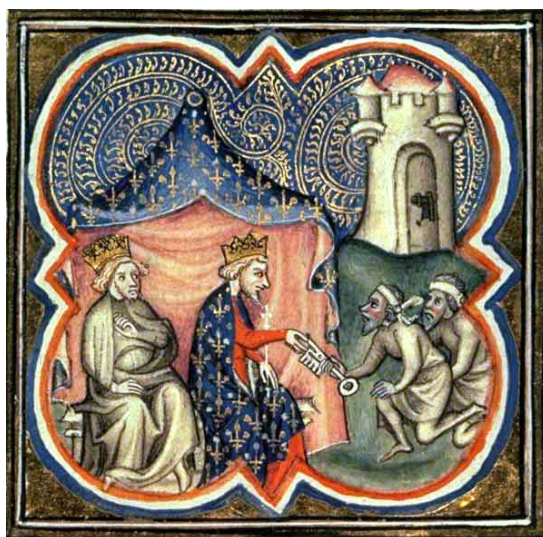
Příloha č. 6. Obrazová příloha – Opat Bernard z Clairvaux vyzývá k zahájení druhé křížové výpravy

Opat Bernard z Clairvaux vyzývá k zahájení druhé křížové výpravy

Zdroj: [www/cs.wikipedia.org](http://cs.wikipedia.org)URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/krizove_vypravy

Příloha č. 7. Obrazová příloha – Králové Richard Lví srdce a Filip II. přijímají kapitulaci Akkonu

Králové Richard Lví srdce a Filip II. přijímají kapitulaci Akkonu
Zdroj: www/cs.wikipedia.org
URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/krizove_vypravy

Příloha č. 8. Obrazová příloha – Žid tráví křesťanskou studnu

Žid tráví křesťanskou studnu
Zdroj: www.glosy.info
URL: <http://glosy.info/texty/nepratelstvi-vuci-zidum-ve-stredoveku/4>

Příloha č. 9. Obrazová příloha – Zobrazení údajné rituální vraždy Šimona z Trentu, spáchané Židy (výřez, Buch der Chroniken, 1493)

Zobrazení údajné rituální vraždy Šimona z Trentu, spáchané Židy
Zdroj: www.glosy.info

URL: <http://glosy.info/texty/nepratelstvi-vuci-zidum-ve-stredoveku/3>